

L'esquirollet de Vallibona

AGOST 2016

Nº 9

PORTAVEU DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL "AMICS DE VALLIBONA"

ACABA LA RESTAURACIÓ DE SANT DOMINGO

90 melons per a fer fanalets

Es recupera la comissió de festes

El nanos i gegants repetiren visita

L'Alcade Juanjo Palomo, esquirollet de l'any

Mercedes Miró, guanyadora del concurs
de balcons engalanats

Edita:

Associació Cultural "Amics de Vallibona"

Director:

J. Emili Fonollosa Antolí

Junta Directiva de l'Associació:**President:**

Salvador Oliver Foix

Vicepresident:

J. Emili Fonollosa Antolí

Secretari:

Francisco Jiménez Llaveró

Tresorer:

Vicente Pla Prades

Vocals:

Francisco Vives Pitarch
Juan Serret Meseguer
Francisco Roca Boquera
Juana Meseguer Meseguer
José Vte. Serret Meseguer
Angel Castejón Gómez
Susana Ribes Lluch
Juan Ramón Segura Mestre

Fotografies:

J. Manuel Serret, Col·lectiu Avinsilona, Virgili Verge, Nel·lo Monfort, Jordi Fonollosa i J. Emili Fonollosa.

Disseny capçalera: Joan Callergues

Maquetació: José Carlos Adell Amela

Imprimeix:

A.G. Castell Impresores, S.L. – Vinaròs.

Dipòsit Legal: CS-258-2008

S'autoritza la reproducció, sense fins comercials, dels continguts d'aquesta revista amb l'obligació d'anunciar el seu origen.

Esta revista està disponible a tot color en format PDF a www.vallibona.net.

Revista gratuïta.

La revista no es fa responsable de les opinions de les col·laboracions.

e-mail: webmaster@vallibona.net

Amb el suport de:

DIPUTACIÓ
D
E
CASTELLÓ

SUMARI

ACTIVITATS**d'AMICS DE VALLIBONA****SANT DOMINGO****SANTA ÀGUEDA****FESTES 2015-2016****REPORTATGES****NOTÍCIES DIVERSES****POESIES****FOTOS ANTIGUES****FOTOS GENT DEL POBLE**

La nostra associació prepararà la paella per als "nanos i gegants", patrocinada per l'Ajuntament

Festa a la Plaça per anunciar l'estiu 2016

Reina i dames majors 2016

"Amics de Vallibona" col·labora amb Sant Marquet

Per Santa Àgueda, la missa al carrer ja que l'ermita continua sense restaurar-se

ACTIVITATS D'AMICS DE VALLIBONA

per Emili Fonollosa

EDICIÓ 8 DE LA NOSTRA REVISTA

A la primera planta de la restaurada antiga presó se celebrà el diumenge 2 la primera activitat d' "Amics de Vallibona" de l'agost 2015 que va ser, com és sempre costum, la presentació i repartiment gratuït de l'edició número 8 de la revista anual editada per l'associació.

El saló d'actes de l'antiga presó, que acull nombroses activitats, s'omplí de vallibonencs i visitants encuriolats per saber les característiques de la nova revista i anar-se'n a casa amb un exemplar sota el braç i llegir-la amb paciència durant les vacances estiuenques.

Es destacà inicialment la portada de la revista ja que el principal motiu gràfic és la reproducció d'un quadre de l'artista "morellàvinarossenc" José Carlos Adella Amela, consistent en una composició de llocs típics de Vallibona i del qual també s'edità un calendari 2016, els beneficis del qual van ser per a la restauració de l'ermita de Santa Àgueda. Tot seguit es va voler remarcar la participació tots els anys de Jordi Fonollosa (nomenat el 2014 Esquiroler de l'any), Armand Sarinyena, Carme Mestre, J.Manuel Serret, Josefina Ferrer i Teòfil Pitarch, a més de la també habitual col·laboració de la Diputació, l'Ajuntament i el Col·lectiu Avinsilona. Dels continguts de la revista, es va fer especial menció d'una entrevista amb el reescollit alcalde Juanjo Palomo i reportatges de les ermites, el menjador per a voltors i el campament de Jesús.

La revista torna a tenir 32 pàgines, amb un especial apartat dedicat a fotos antigues. Així mateix, com totes les anteriors, es pot descarregar a través de la web de l'associació, www.vallibona.net en format pdf i a tot color. Es va voler destacar que mentre les possibilitats ho permetisquen, la revista seguirà sense tenir publicitat i sense cobrar-se a ningú, ni tan sols als que no són socis ja que l'associació organitza les seues activitats per a tots els veïns i visitants. També s'animà als assistents a què aporten idees, continguts, crítiques constructives i diguen si hi han vist errades per evitar-ne en futures edicions.

CALENDARI

Després de donar tots els detalls de la revista número 8, es donà a conèixer l'edició del referit quadre de la portada en format de calendari 2016. Calia aportar cinc euros per reservar-ne un.

GOJOS

La nostra associació participà una vegada més en dues de les celebracions més destacades de les festes d'agost. Per una part, va repartir els gojos del beat Maties Cardona, en companyia de la seua família, en la missa del primer diumenge de festes, com és tradicional. Així mateix, també va repartir els gojos de la patrona de la població Santa Àgueda en el decurs de la missa que es va fer a l'ermitori.

CONCURSOS

Els dos concursos que habitualment prepara "Amics de Vallibona" van tenir de nou una bona acceptació. Els 90 melons de moro que l'associació comprà a la cooperativa Benihort de Benicarló es quedaren quasi curts per contentar tots els xiquets i xiquetes que n'agafaren per fer-se el seu fanalet amb el qual participar en el rosari de les torxes. En acabar el rosari, tots els xiquets foren obsequiats com sempre amb una bossa de llepolies.

Pel que fa al concurs de balcons engalanats, aquests vegada la guanyadora va ser Mercedes Miró Uldemolins. Ella ja havia fet mèrits en anys anteriors per endur-se aquest guardó; el president de l'associació Salvador Oliver li va fer el lliurament del pergamí emmarcat com a guanyadora 2015.

JUANJO PALOMO, ESQUIROLET 2015

L'alcalde de Vallibona Juanjo Palomo va ser nomenat per la nostra Associació Cultural "Amics de Vallibona" com a Esquirollet de l'any 2015. En acabar la missa major del Dia de la Mare de Déu d'Agost, el president de l'entitat Salvador Oliver anuncià aquesta concessió que en forma de pergamí emmarcat va rebre, entre forts aplaudiments de nombrosos espectadors, de mans del seu company a la corporació municipal Santiago Meseguer. Oliver va voler que fora un regidor qui li l'entregara considerant que aquest premi es podia considerar que era atorgat per la totalitat de la població. "Amics de Vallibona" no solament ha valorat que Palomo ja porte amb aquesta tres legislatures

al capdavant del poble, sinó sobretot el fet d'haver apostat amb la seua muller per arrelar-se en un poble menut com aquest, on ha tingut la seua descendència i on porta ja molt temps com un vallibonenc més. Palomo, en un emotiu discurs, va voler compartir el guardó amb la seua família i sobretot es va mostrar molt agraït, tant amb l'associació, de la qual lloà les activitats que programa en favor de la cultura, les festes i les tradicions del poble, com els actuals companys i anteriors que ha tingut a l'Ajuntament.

ELS NANOS I GEGANTS DE VINARÒS TORNAREN A VALLIBONA

No era la primera vegada que "Amics de Vallibona" portava els nanos i gegants de Vinaròs a Vallibona però van tornar a atraure l'atenció de xicotets i grans. Veure evolucionar els nanos i sobretot la parella de gegants, el tio Gori i la tia Caballera, per eixos empinats carrers, sortejant cables, racons ben estrets i sostres baixets com el del Portal i el Perxi de l'església era tot un espectacle. La volta va ser curta (no es pot passar per qualsevol carrer amb eixes figures tan grans) però molt intensa i a la plaça del "Vall Més Amunt" es va acabar amb una rotllana. Els xiquets es van poder fer fotos amb tots els nanos i gegants. Els integrants de la colla de nanos i gegants que puja-

ren fins a Vallibona desinteressadament foren obsequiats amb una excel·lent paella preparada per la pròpia associació i patrocinada per l'Ajuntament d'aquesta localitat d'Els Ports. Mentre dinaven, els gegants presidien l'esmentada plaça quasi com si volgueren rivalitzar amb la seua alçària amb les muntanyes que envolten aquest poble banyat pel Servol.

"Amics de Vallibona" també va participar, com és costum, en la passada primavera en la romeria a Sant Marquet.

VALLIBONA, LLOC DE CONTEMPLACIÓ O L'ELOGI D'UN CALENDARI

per Paco Vives

"El temps fuig", deien els clàssics, i els homes el volem aturar i ell no es deixa. Però d'alguna manera, sols d'alguna manera, sí que hem aconseguit aturar-lo: Inventant el calendari.

Calendari n'hi ha de tota mena, però jo, al passadís de casa, sí, al lloc de pas, tinc penjat el calendari de Vallibona que l'Associació cultural "Amics de Vallibona" ha editat aquest any 2016. Cada

vegada que hi passo, no resisteixo la temptació de mirar-me'l, encara que sigui un moment ... Sí, el miro i veig un poble bonic, il·luminat pel sol naixent, colors vius i lluent, carrers nets, molt nets, façanes pintades, els rierols de les teulades fets en tirallínies ... Tot perfecte com si fos el plànol d'un poble recent sortit dels estudis d'un arquitecte ... o un poble vell que l'han posat dins d'una rentadora i ha sortit net i polit ... I en el meu interior, com si fos un homenatge, canto l'estrofa del nostre himne:

"Vallibona és bonica, / entre singles ficada, / rodejada de roques, mirant al riu plantada ..."

Riu Cérvol i muntanyes / fan una gran barrancada / que a la vista estimula / i al cor li dona calma".

I recordo l'article que Mn. Domingo Escuder va publicar en el programa de festes de l'any 2003, després d'una visita turística i contemplar Vallibona des de la fonteta Fenàs, en la ruta botànica, i que va titular: **"Vallibona, lloc de contemplació"**. Deia ell: *"Fa 2.500 anys els savis pensadors que col·locaren els fonaments del que ara anomenem món i cultura occidental, digueren que davant la realitat que observem, l'actitud més genuïna, més sublim i més profunda és l'admiració: l'admiració que suscita un sentiment d'emoció i adhesió i que invita a gaudir, en silenci, tota la riquesa i tota veritat d'allò que estem contemplant. Així es converteix en presència, presència viva fruit d'una mirada atenta i emocionada que invita a fondre's i confondre's amb la realitat contemplada. Aquesta ha estat la meua experiència de la visita a Vallibona: la contemplació"*.

Altres dies, quan m'aixeco, pot ser un poc de mal humor, penso que esta Vallibona del calendari no és la que jo conec. És una idealització. L'artista l'ha vista amb bons ulls. Qui no recorda els anys 50, 60, 70 quan ens va agafar a tots la dèria de marxar del poble? Fins i tot es van acabar pràcticament les festes, el poble estava deixat, ningú no arreglava les cases, algunes es venien amb molts pocs diners... Feia falta tot per instal·lar-se a un altre lloc ...

Tots teníem ganes de marxar, però uns quants es van quedar, i han fet possible la seua recuperació: Es tornen a fer festes, la majoria de cases restaurades, les façanes pintades... quan arriba l'estiu les cases plenes... Sí, Vallibona torna a ser un poble bonic, estimat pels vallibonencs i admirat pels forasters... Aquest poble que ha fet possible un calendari amb una visió idealista de les cases i carrers, que ens invita a la contemplació. És per això que vull felicitar al qui ha tingut la idea del calendari i a l'artista que fet la portada per la seua mirada amorosa de cara al nostre poble. Seria possible, pregunto, que fessis una altra portada o quadre amb tot el poble així i no sols unes poques cases. Potser és demanar massa. De moment gaudim d'aquest calendari. Moltes gràcies!

FELICITACIONS PER LA NOSTRA REVISTA

per Ramon Guimerà

Hola Emili! Permíteme felicitarte por la Revista L'Esquirollet de Vallibona del 2015.

Los que estamos lejos de nuestro querido pueblo, siempre valoramos mucho cualquier noticia positiva que llega a nuestras manos.

No te puedes imaginar lo que he disfrutado yo con la lectura de la Revista. Entre el Miki y tú la habéis bordado.

¡¡¡Cuánto trabajo!!! ¡¡¡Cuántas horas dedicadas para confeccionarla!!!!

Si formara parte del jurado que tendría que valorarla le daría un 10

¡¡¡MIKI!!!! ¡¡¡Cuántas horas dedicadas a Vallibona!!!! Qué datos tan interesantes que nos has transmitido en la revista ESQUIROLET.

Gracias por todo ello

Quisiera tener la memoria de antes para ponerlos recordar.

Ahora me tengo que conformar con leerlos y guardarlos.

Gràcies, moltes Gràcies!!!

Vallibonenc com el que més.....!!!

SANT DOMINGO: ANIVERSARI I FI DE LA RESTAURACIÓ

2016: LA CULMINACIÓN DE LA RESTAURACIÓN DEL ERMITORIO, REALIZADA CON APORTACIONES PARTICULARES

per Emili Fonollosa

Este 2016 se cumplen los 800 años de la confirmación de la Orden de Santo Domingo por el Papa Honorio III (1216), y será un centenario que no pasará en vano por Vallibona, a cuyo santo tiene dedicada su emblemática ermita situada en las proximidades de la carretera a Rossell.

En el año 2001 la ermita dedicada al patrón vallibonense sufrió la indeseable visita de los cacos, que se llevaron incluso la imagen que de Santo Domingo allí se conservaba, no sabiendo que era de escaso valor artístico (aunque sí elevado valor sentimental).

“Al conocer la triste noticia, mi primer pensamiento fue de y desánimo, pero al mismo tiempo, noté dentro de mí, unas ganas grandes de buscar una nueva imagen para llenar el vacío dejado por la robada” así lo dice Teo Pitarch, un vallibonense de pro que desde ese momento canalizó una serie de ayudas y colaboraciones que han hecho que paulatinamente el ermitorio haya ido recobrando su esplendor inicial. Prácticamente con solo las ayudas particulares, se llega ahora a este significativo 2016 pudiendo decir con fuerza: “misión cumplida”. El ermitorio está completamente restaurado, han pasado 15 años desde aquel expolio, pero ni los más optimistas pensaron jamás que el patrón de Vallibona podrían volver a “hospedarse” en una ermita con las excelentes condiciones actuales.

Este sábado 6 agosto de 2016, año jubilar en todo el mundo

de Santo Domingo, vecinos, nativos emigrados a otras poblaciones y veraneantes acudirán en masa al ermitorio no solamente para cumplir con la tradicional romería anual sino para disfrutar de este final esplendoroso de la restauración. El presidente de la Generalitat Valenciana Ximo Puig y el obispo de Tortosa Enrique Bevanent son dos de las relevantes autoridades que han confirmado su presencia este día. También estarán autoridades de poblaciones que tienen también como patrón a Santo Domingo y en la parte musical, intervendrá un coro de cámara con tenores de reconocido prestigio.

Pitarch recuerda como gracias al Padre Vito Gómez, unas monjas dominicas de Calatayud pusieron la “primera piedra” de la restauración regalando una imagen del santo, para sustituir a la que fue robada. Desde entonces se sucedió toda una “cascada” de donaciones, en forma de dinero, de mano de obra a coste cero, de creaciones artística como pinturas todo sin cobrar nada. “ Sólo había pensado en encontrar la imagen, pero no tenía en cuenta que la ermita tenía un aspecto de abandono tan grandeno sabía en ese momento cómo actuar”. Las circunstancias cambiaron aquellos años para los edificios anexos al ermitorio, y eso le

animó a empenzar la restauración y pedir ayudas económicas, "unas ayudas tanto generosas que han hecho posible lo que ahora tenemos".

Esta il·lusió cuajó també en artistes plàstics locals, plens de inquietudes, tals com Pepe Prieto, Ernesto Querol y Concha Gimeno, que han llenado de arte este espacio.

Gente anónima como familias, aportaron materiales y limosnas para iniciar las obras. Los alcaldes de Vallibona Wenceslao Fonollosa y Juanjo Palomo, junto a mossén Ximo Iturat, rector aquells anys de Vallibona, apoyaron en todos momentos todas las iniciativas emprendidas. y aconsejarme, el mossén como experto en arte, fue providencial.

SAN DOMINGO DE VALLIBONA 2016

per Teo Pitarch

Quan l'any 2001, va ser espoliada l'ermita de St. Domingo, en assabentar-me, el primer pensament va ser de tristor i desànim, però al mateix temps, vaig notar dintre de mi, unes ganas grans de buscar una nova imatge per omplir el buit deixat per la robada.

Prompte em vaig posar en contacte amb el Convent dels Dominics del Vedat de TORRENT (València), trobant-me amb un frare molt agradable que em va dir al escoltar la meua petició: "Teo, deixa actuar St. Domingo, tingues confiança..." em vaig quedar tranquil i esperançat.

Un any més tard, el Pare Vito Gómez, m'anunciava que podíem preparar un viatge a Calatayud a buscar el que esperàvem. La nova imatge de St. Domingo estava preparada per anar a Vallibona.

Esta il·lusió va quallar també en artistes plàstics locals, plens d'inquietuds, tals com Pepe Prieto(D:E:P) Ernesto Querol, Conxa Gimeno, que han omplert d'art aquest espai.

Voldria donar les gràcies als alcaldes Wenceslao Fonollosa (D.E.P) i Juanjo Palomo, que junt a mossén Ximo Iturat, rector aquells anys de Vallibona, van recolzar-me, i aconsellar-me, el mossén com a expert en art, va ser providencial.

Vull donar-vos les gràcies "GENT DE VALLIBONA" perquè estos anys de treballs de restauració, (2003-2016) m'he sentit animat per vosaltres, he disfrutat prenent decisions tant artístiques com tècniques, però per damunt de tot, he sentit la vostra confiança en mi, per recuperar esta Ermita tant volguda per tantes generacions de Vallibona des del segle XIII.

Per finalitzar, un record íntim als vallibonencs que ens han deixat durant estos anys...i que varen dedicar moltes il·lusions i esforços a l'ermita: Pepe Prieto, Conxa Pitarch, Germán Allepuz i Herminio Meseguer que de segur avui estan al costat de Sant Domingo pregant per tots nosaltres.

PUERTA SANTA

per E. Fonollosa

El ermitorio de Sant Domingo ha sido declarado por el Papa Francisco Puerta Santa para el sábado 6 de agosto.

El obispado de Tortosa ha recibido un comunicado oficial desde el Vaticano en el que el Santo Padre se une al 800 aniversario de la confirmación de la Orden de Santo Domingo por el Papa Honorio III (1216), declarando la entrada a la ermita vallibonense como Puerta Santa durante esa jornada, cuando se conmemorará esta especial efeméride. Por tanto, cualquier fiel que atraviese la entrada de la iglesia del ermitorio durante ese día, al ser Puerta Santa, podrá ganarse el Jubileo Santo de la Misericordia. El propio

obispo de Tortosa Enrique Benavent será el encargado de realizar ese día el ritual de apertura oficial de la Puerta Santa, con la correspondiente bendición y pronunciamiento de unas palabras especiales. El papa Francisco anunció en la Basílica de San Pedro la celebración de un Jubileo de la Misericordia, un año santo extraordinario. Ese jubileo comenzó con la apertura de la Puerta Santa en la Basílica de San Pedro durante la Solemnidad de la Inmaculada Concepción el 8 de diciembre y concluirá el 20 de noviembre con la Solemnidad de Cristo Rey.

SANTO DOMINGO, EN EL AÑO JUBILAR DE SU ORDEN

per Fr. Vito T. Gómez, O.P. (*)

Es evidente que Santo Domingo ha calado hondo en nuestro pueblo. Generación tras generación a lo largo de los siglos viene dirigiendo su mirada agradecida hacia él. Su presencia continuada en Vallibona ha configurado e influido en tantos aspectos de la

vida de innumerables personas, tanto en el pasado como en el presente. Es justo, pues, que evoquemos su nombre y recojamos algunos de sus mensajes principales, de manera particular en este año en que, por el mundo entero, se celebra el *VIIIº Centenario (1216-2016) de la confirmación de la Orden de Predicadores* por él fundada.

Puede decirse que fue un hombre que no perdió nunca el contacto con las clases populares, desde la infancia, en su condición de estudiante universitario, más tarde como miembro de una comunidad de sacerdotes, después entre las gentes del Sur de Francia, caminante por tantas regiones de Europa, en contacto con las gentes más diversas, en su empeño de dar gloria a Dios y beneficiar a sus hermanos los hombres.

Fue durante unos diez u once años alumno en un floreciente centro de estudios radicado en *Palencia*, institución que un poco más adelante, entre 1208 y 1214, se convirtió en la primera universidad de España. Estudió filosofía y teología en Palencia entre 1187 y 1197. En esta ciudad tuvo un gesto de completa solidaridad para con los más necesitados. Por entonces numerosos territorios de España sufrieron una *cruel hambre*. El joven Domingo quiso socorrer a sus conciudadanos hambrientos. Llevado de su corazón compasivo decidió vender los libros, aunque la eran muy necesarios, e incluso su ajuar de estudiante, es decir, algunos muebles de que disponía, vajilla personal y ropas. Dotado de grandes cualidades para la organización, no distribuyó sin más entre los pobres el dinero obtenido de la mencionada venta, sino que *fundó una institución de acogida* para los afectados por tantas carencias. Semejante gesto de desprendimiento animó también a otros a la solidaridad y se le asociaron a su proyecto de «casa de acogida». Algunos de sus «socios» fueron *destacadas autoridades*, y seguramente también profesores y condiscípulos.

Recibió el orden sacerdotal cuando finalizaba ya el siglo XII. No interrumpió su vida de servicio para con Dios y para con los demás. Todo lo contrario, se incorporó a una comunidad de presbíteros establecida en torno a la catedral de Burgo de Osma, hoy en la provincia de Soria. Acentuó aquí su entrega a la oración y al estudio. Su anhelo en esta etapa de juventud queda bien reflejado en una oración que compuso y que recitaba con frecuencia. Era esta:

—«Dígnate, Señor, concederme la verdadera caridad, eficaz para cuidarme y procurar la salvación de los hombres. Estoy convencido de que sólo comenzaré a ser de verdad miembro de Cristo, cuando ponga todo mi empeño en desgastarme para ganar almas, según el modelo del Salvador de todos, el Señor Jesús, que se inmoló totalmente por nuestra salvación».

Esta hermosa plegaria bien puede pensarse que la sigue recitando todavía hoy desde el cielo, y

la presenta al Señor en favor de cuantos lo invocamos como patrono y protector.

Cuando contaba unos 29 años de edad, al lado de su obispo de Osma, Diego de Acebes, realizó un viaje hacia las tierras del Norte de Europa y, en concreto, hasta *Dinamarca*. Fue para él ocasión de ensanchar horizontes vitales, comprobar realizaciones, proyectos, aspiraciones, problemas sociales, culturales y religiosos, tomar conciencia de múltiples carencias. Todo encontró acogida en su mente y corazón. No es extraño que, desde 1206 y hacia los 32 años de edad, su campo de servicio se trasladara, de Castilla, a una de las zonas más necesitadas de Europa, el espacio que hoy conocemos como el *Sur de Francia* y entonces se denominaba el *Languedoc*, la región Narbonense y el Condado de Tolosa. En contacto con aquella sociedad plural germinó la semilla que dio origen a la Orden de Predicadores, con la misión de impregnar de Evangelio y llenar de vida la compleja realidad humana. El Papa Inocencio III la aprobó en 1215 y Honorio III la confirmó, hace ahora ochocientos años, el 22 de diciembre de 1216.

Fue Santo Domingo un predicador asiduo de la Palabra de Dios, hasta

su muerte en *Bolonia* (Italia), en agosto de 1221. Recorrió incontables caminos de Europa, atravesó los Pirineos y los Alpes, entró en contacto con ciudades, villas y caseríos rurales. También con labradores en sus campos, comerciantes en las plazas, artesanos en sus talleres, monjes de diferentes familias religiosas en sus casas, profesores en sus cátedras, estudiantes universitarios, peregrinos. Durante varios meses de 1213 el obispo de Carcasona le confió el cuidado espiritual de su diócesis, en alguna ocasión lo eligieron obispo, pero otras tantas veces rehusó aceptar. Su tarea era la de sembrar *la fe y la paz* por todas partes.

En lo físico, quienes lo conocieron dejaron este retrato, con el que tanto coincide la *moderna y bella imagen* que preside nuestro entrañable Santuario de Vallbona:

«De estatura mediana, cuerpo delgado, semblante hermoso y tirando a rubio, cabellos y barba un poco rubios, ojos bellos. De su frente y entrecejo irradiaba un cierto resplandor, que atraía a todos a la reverencia y amor. Permanecía siempre sonriente y alegre, a no ser que se conmoviera por la compasión hacia cualquier sufrimiento del prójimo. Tenía unas manos largas y hermosas. Su voz era potente, bonita y sonora. No fue nunca calvo, sino que tenía íntegra toda la corona del cerquillo que circundaba su cabeza, con pocas canas diseminadas».

De su fisonomía espiritual testimoniaron casi inabarcables rasgos:

«Era limpio en su conducta y estaba impulsado por el amor divino. Había en él una igualdad de ánimo muy constante, a no ser que se conmoviera por la compasión y la misericordia.

Y como el corazón alegre alegra el semblante, el sereno equilibrio del hombre interior aparecía hacia afuera en la manifestación de su bondad y en la placidez de su rostro. Mantenía tal firmeza de ánimo en las cosas que comprendía razonablemente que debían llevarse a cabo en conformidad con la voluntad de Dios, que rara vez o nunca accedió a cambiar una decisión tomada tras madura deliberación. Por todo esto se atraía con facilidad el amor de todos. Apenas lo veían se introducía sin dificultad en su corazón. Dondequiera que se encontrara, en camino con los compañeros, en alguna casa con el hospedero y demás familia, entre los magnates, príncipes y prelados, fluían siempre a sus labios conversaciones constructivas y abundaba en ejemplos con los que inclinaba el ánimo de los oyentes al amor de Cristo y al desprecio del mundo. De palabra y de obra se mostraba por todas partes como un hombre evangélico. Durante el día, nadie más comunicativo con los frailes o compañeros, nadie más agradable. En las horas nocturnas nadie más insistente en las vigiliass y oraciones por todos los modos. Por la noche se detenía en el llanto, y por la mañana le inundaba la alegría [Salmo 29,6]. Entregaba el día a sus prójimos, la noche a Dios, convencido como estaba de que el Señor ha enviado durante el día su misericordia, y de noche su cántico [Salmo 41,9]. Lloraba muy abundantemente y con mucha frecuencia, y las lágrimas fueron para él su pan de día y de noche [Sal 41,4]. Por el día, sobre todo, cuando celebraba con frecuencia o diariamente la Misa solemne. De noche, cuando velaba más que nadie en infatigables vigiliass.» Nos sentimos muy agradecidos por el patrono, intercesor y guía que nos ha deparado la Providencia y en sus manos confiamos tantas aspiraciones que alberga el corazón de los *Vallibonenses*. Una lluvia de gracias sigue descendiendo de lo Alto sobre todos por los méritos de Santo Domingo ante el Señor.

(*) El Pare Vito T. Gómez García és professor a la Facultat de Teologia de València, historiador i Arxiver de l' Ordre de Predicadors i durant estos 10 darrers anys Postulador General a Roma. Ha visitat en diverses ocasions Vallibona i l'ermitori.

VALLIBONENCS I VALLIBONENQUES

per Enrique Benavent. Bisbe de Tortosa

Sóc el vostre Bisbe, el Bisbe de Tortosa. Tinc el goig de dirigir-me a vosaltres per primera vegada: Una salutació molt cordial!

Estic de visita pastoral per tota la Diòcesi. És una ocasió perquè el Bisbe pugue conèixer més els seus diocesans i que ells el coneguen també a ell. El dia 6 d'agost, tinc previst fer la visita pastoral a Vallibona, començant per l'ermita de Sant Domingo. Així que participaré de la vostra festa. Deixeu que us digue que una de les coses més agradables en que m'he trobat en esta visita és que, a quasi tots els pobles, hi ha una advocació mariana, o un sant patró o patrona al "voltant" del

qual sembla que tot el poble estigues unit. És tant important aquesta relació que és capaç d'aglutinar al seu voltant persones molt diferents. Es converteix en un punt de referència per a tot el poble.

A vegades les persones ens preguntem: Si només hi ha un model a imitar, que és Jesucrist, quin lloc ocupen els sants en la vida d'un poble? La resposta ben bé podria ser aquesta: L'ideal que és Jesucrist és gairebé impossible d'assolir, llavors

els sants, i principalment els sants patrons, ens fan de ponts. A nosaltres, agafats de la seua ma, ens resulta més fàcil arribar a Jesucrist.

En el vostre cas es tracta de Sant Domingo de Guzman, a qui li teniu dedicada una preciosa ermita. Així ho canteu en una estrofa de l'himne de Vallibona: "A sol de terme tenim una ermita que és una joia, és la del nostre patró: Sant Domingo de Vallibona".

La vostra devoció a Sant Domingo és antiga. És diu que la ermita és el primer temple, en plena muntanya, fora de les ciutats, dedicat a Sant Domingo. Hi ha constància documentada que ja existia l'any 1309. Va ser el centre espiritual, durant molt de

temps, quan encara hi havia masos habitats, de les famílies que vivien al seu entorn.

En els escrits de la història de l'Ordre de Predicadors, fundada per Sant Domingo, es diu d'ell: "Domingo era tan honest en els seus costums, l'arravatava tant la força del diví, que es podria demostrar sense cap dubte que era un vas d'honor i de gràcia. Tenia un caràcter tan equilibrat, que no més el pertorbaven la compassió i la misericòrdia, i com que el cor joïós

fa riallera la cara, la pau interior d'aquest home es traslluïa clarament en l'extern per la seua benignitat i el somriure del seu rostre".

Vallibonencs i vallibonenques, deixeu que acabe aquest escrit amb les paraules de l'apòstol Pau en la seua carta als cristians de Filip: *"Dono gràcies al meu Pare cada vegada que us recordo. Sempre que prego, demano ple de goig per tots vosaltres. Estic segur d'una cosa: Déu, que ha començat en vosaltres una obra tan excel·lent, l'anirà duent a terme fins el dia que vingue Jesucrist"*.

Amb la meua benedicció us desitjo a tots unes bones festes!

DIEZ MIL EUROS DE UN BOLSILLO PARTICULAR PARA SALVAR UNA ERMITA ROMÁNICA, MIENTRAS SE SIGUE ESPERANDO LA AYUDA DE LA CONSELLERIA

per Emili Fonollosa

Uno de los escasos ejemplos de Románico de Reconquista en tierras valencianas puede salvarse de acabar derrumbándose por su mal estado gracias a la aportación particular, dado que se sigue retrasando la intervención por parte de la Conselleria. Un particular ha depositado diez mil euros para poder iniciar las obras más urgentes que pasan por salvar la integridad de la cubierta de la ermita de Santa Àgueda, de Vallibona. Además, se cuenta con un pequeño fondo, en torno a los 1.300 euros, que se agregaría a esta cantidad que se adelanta. Así lo ha avanzado el párroco de este municipio de Els Ports Paco Vives.

Las pautas de intervención estarán marcadas por la Conselleria de Cultura y sus técnicos, como destaca el alcalde Juanjo Palomo. Nuestra asociación cultural "Amics de Vallibona" también editó un calendario 2016 para lograr una ayuda para esta restauración.

La ermita continua igual y un "poco peor" lamentaba el alcalde al comenzar a dirigirse a los feligreses participantes en la romería tradicional que se hace cada lunes de las fiestas de agosto.

El invierno pasará sin novedades en el ermitorio porque el propio alcalde reconocía que no es un momento adecuado para intervenir en un lugar que está a casi 1.200 metros de altitud. Mientras regresa el buen tiempo tras el invierno, ya de cara a la primavera, el ayuntamiento estaba dispuesto

a encabezar el proceso de intervención con las obras más necesarias que eviten inicialmente el derrumbe de la cubierta. Según Palomo la aportación económica pública es imprescindible, aunque haya ayudas particulares como las que ya se disponen.

El cambio de gobierno en la Generalitat Valenciana comporta "volver a iniciar el proceso y volver a convencer a otras personas de que la Administración debe invertir aquí", "hemos tenido primeros contactos con la Conselleria, aparentemente parece sensible ante el tema pero esto debe plasmarse en inversiones". La ermita de Santa Àgueda de Vallibona es uno de los pocos ejemplos del estilo Románico de Reconquista en la C.Valenciana por lo que "la Administración tiene la obligación de intervenir, aunque pueda alegar que hay muchas ermitas donde actuar".

EDIFICIO ANEXO

Además de la restauración del ermitorio, se quiere recuperar también el edificio anexo, en estado de semiderrumbe. En este caso, se dispondrá de más opciones a través de otras consellerias, según el alcalde, porque se le podrían dar diferentes usos o al menos se evitaría que no acabe desmoronándose al completo. En Vallibona no sería la primera vez que las ayudas particulares salvan un ermitorio, como ha sido el caso de la ermita del patrón, Santo Domingo.

AGOST CULTURAL I FESTIU A VALLIBONA

per Emili Fonollosa

L'agost cultural i festiu 2015, organitzat per l'Ajuntament i col·laborant Avinsilona, Amics de Florencio Pla, Amics de Vallibona, la Diputació i el parc natural de la Tinença de Benifassà començà a Vallibona el mateix dia 1 amb la presentació a l'antiga presó del llibre de cuina editat per Onada Edicions "La cuina de la Tinença de Benifassà". L'autora Luisa Viñas, de la Sénia, no solament explicà com va sorgir la idea de fer el llibre sinó que també entaulà una conversa amb els nombrosos assistents sobre quins plats i dolços són i eren típics a Vallibona.

El dia després, al mateix lloc, la nostra associació va fer la presentació i repartiment del número 8 de la revista anual "L'esquirollet de Vallibona". També es presentà el calendari 2016, amb la il·lustració que obri la portada de la revista; els beneficis es destinaran a la restauració de Santa Àgueda.

Cita important cultural dels primers dies de l'agost i tot just abans de començar les festes, va ser el magnífic concert de piano que oferí Anna Serret Almenara, <http://www.annaserret.com/>. Va brindar un extens repertori amb peces de variats compositors de diferents èpoques, des de Bach fins a Tchaikowsky. En acabar, oferí un bis degut als nombrosos aplaudiments. De segur que aquesta reconeguda pianista descendent de Vallibona tornarà a actuar en aquest poble i és que ja no era la primera vegada que ho feia. Anna ja porta diverses actuacions a la nostra localitat.- 2010 Concert de piano i música de cambra. 2013 Participació en la inauguració de l'orgue. 2014 Concert d'orgue. 2015 Concert de piano. 2015 Concert d'improvisació a l'orgue.

L'església parroquial s'omplí per veure aquesta actuació, que va ser introduïda pel mateix alcalde. Anna és pionera a Espanya del nou pedal harmònic, que aporta al piano l'efecte de ressonància harmònica.

La inauguració de l'abeurador com a començament de festes no va ser molt afortunada pel culpa del mal oratge, trons, llamps i pluja van acompanyar la primera nit festera. El dissabte 8 a les set en punt del matí al carrer Pla començà la despertà a càrrec de la xaranga Xino Xano per animar la gent a anar a peu a Sant Domingo. Es va repartir aiguarent, moscatell i coquetes a càrrec de l'ajuntament. A l'ermita tots pogueren visitar les diferents estances de l'hostaleria, ara "alliberada" dels seus anteriors regents. Tres van ser aquesta vegada els sacerdots que oficiaren la santa missa del patró; a mossèn Joan Andrés i mossèn Paco Vives, s'afegí mossèn Juan Bautista Jovaní. Aquest capellà morellà destacà que era la primera vegada que participava en aquesta romeria i que tenia arrels familiars vallibonenques. Teòfil Pitarch,

en acabar, va destacar el que encara falta per acabar la completa restauració de l'ermita, animà a què algú es faça càrrec per coordinar noves iniciatives i destacà l'important que seria unir ajuntament, Parròquia i entitats culturals per celebrar en aquest 2016 de la forma més brillant l'any jubilar Sant Domingo. No faltaren com sempre las tradicionals joies, amb participants agrupats per edats i sexes i el ball de rogle, animant sempre l'esmentada xaranga.

Després de nous llamps, la nit de dissabte es calmà meteorològicament parlant i es va poder desenvolupar perfectament la primera revetlla popular, tot i que amb uns fresquets 13 graus. Va actuar l'orquestra "Los de ayer" amb variat repertori de recordades cançons.

El diumenge 9 vam tenir com és costum la missa solemne dedicada al beat Maties Cardona, on "Amics de Vallibona" i la pròpia família del beat van repartir els gojos d'aquest il·lustre vallibonenc. De nit es projectà a la pista poliesportiva l'exitosa pel·lícula "Ocho apellidos vascos". Arribà dilluns i com és més que tradicional, se celebrà la festa de la patrona Santa Àgueda amb la peregrinació a l'ermitori romànic. Els qui pujaren a peu, trenta i escaig, sortiren a les 8 del matí i van ser obsequiats amb pastissos, entrepà i beguda. Després de la missa, oficiada per mossèn Paco Vives, l'alcalde Juanjo Palomo parlà als assistents sobre en quin moment estaven les negociacions per a la restauració de l'ermita. Tothom gaudí d'un matí amb una molt bona meteorologia, sorprenent la netedat que presentava l'atmosfera. La "nit de la tortilla" tancà el dilluns.

GIMCANA MEDIOAMBIENTAL

Una bona participació de xiquets i xiquetes va tenir la gimcana mediambiental organitzada conjuntament pel Parc natural de la Tinença de Benifassà i el projecte life Renaix el Bocs. Els monitors Alejandro i Vanessa conduïren els participants per alguns dels llocs més rics de flora i fauna dels voltants de la població, com la ruta botànica i el riu Servol per fer-los passar per diverses proves. Així van fer amb fil de llana un laberint on havien de trobar imatges d'animals, formant una cadena atròfica. També van haver d'imitar animals. L'observació d'arbres i vegetació de la zona fou una altra prova. Dues de les etapes de la gimcana van estar vinculades amb l'aigua, i serviren per saber més sobre la seua importància, la seua utilitat i el seu reciclatge. En acabar els participants van rebre camisetes i fullets informatius.

Dins de la programació de l'agost cultural 2015 també vam

Després de l'estiu es van fer altres actes com reunions de l'associació de La Pastora i sopars populars

tenir una degustació d'oli d'oliveres mil·lenàries i olives del territori del Sénia, a càrrec de la Mancomunitat de la Taula del Sénia. Com ja van fer en una anterior ocasions, els responsables de la mancomunitat Tere Adell i Jaume Antich oferiren tota classe de detalls dels tipus d'olis que es produeixen en aquestes comarques, fent especial èmfasi en el que es trau d'eixes espectaculars i antiquíssimes oliveres. A més, els assistents pogueren assaborir diferents olis i productes elaborats amb ells, alguns molt originals amb forma i textura de llepolies i polvorons.

“ARTISTES A LA FRESCA”

El dissabte 15 d'agost a la nit per segon any consecutiu Vallibona es convertí per moments en tot un gran escenari ja que pels carrers del poble hi hagué durant més de dues hores variades ofertes culturals, gràcies a la implicació de diversos “artistes” joves i grans. La idea englobada sota el nom “Artistes a la fresca” va permetre tenir actuacions musicals, teatrals i altres activitats. Es va començar al Vall més Amunt, amb el grup de Vilafranca La Xalera, que va fer de nou de fil conductor. Després de passar per l'antiga presó, on Jordi Fonollosa contà la seua història, la rondalla de Vallibona reviscolà una vegada més al Pelleric i és que per als seus integrants no passen els anys. Tots, després es desplaçaren a l'antiga llotgeta on es va fer

Raül Segura a la sala d'exposicions

una nova escenificació teatral per recordar la importància que van tenir per al poble les carboneres; un grupet de xiquets interpretà “El carboneret de Vallibona” d'Isabel Marín amb adaptació d'Eva Tuneu. A més, van intervenir el pregoner del poble José María Meseguer, qui fins i tot va cantar i un dels últims carboners Alejandro Segura. La següent parada va ser al Carrer del Pont, on Armada Sarinyena ensenyà el seu antic molí i ho explicà tot sobre la seua història. Finalment, i tornant a la plaça del Vall Més Amunt (Sant Antoni) va haver-hi un audiovisual de fotografies modernes i antigues de Vallibona.

Eixe dia 15, la nostra associació lliurà el premi Esquirollet de l'any 2015 a l'alcalde Juanjo Palomo, com ja comentem en un altre lloc. Va ser en acabar la missa major, oficiada per mossèn Paco i va tenir un regal per als xiquets assistents. L'orquestra Alabama tancà un intens dia de la Mare de Déu. Va ser sens dubte la millor nit de ball de les festes gràcies a la cantant del grup que va ser tota una showman, fent ballar i riure constantment.

NANOS I PAELLES

L'últim dia de festes va estar dedicat a la segona visita dels nanos i gegants de Vinaròs. Van acudir la parella de gegants lo tio Gori i la tia Cabellera (l'altra parella estava en procés de restauració) i mitja dotzena de nanos, com us contem en un altre lloc. La colla de nanos i gegants després va ser convidada a una paella. Les diferents colles d'amics es van preparar les seues respectives paelles en aquest concurs, el premi del qual és fer un bon dinar de germanor i posar punt-i-final a les festes.

Els xiquets durant aquestes festes van tenir com sempre un dels millors moments amb el parc infantil, incloent la tradicional xocolatada. L'“abeurador” va estar obert tots els dies, matí i tarda-nit i cada nit a la carpa de festes hi hagué alguna cosa, ball, sopars variats, fira d'abril, etc.

El meteoròleg Jordi Payà, conegut perquè era un dels “homes del temps” a Canal 9, va oferir dins del programa cultural d'agost una interessant xerrada sobre el temps a les antigues escoles, amb bona presència d'assistents. Va parlar sobre climatologia a Vallibona: avionetes, canvi climàtic, gotes fredes, onades de calor...

Pep Gimeno “Botifarra” va triomfar a Vallibona, com calia esperar, tot i que no va poder fer completa la seua excel·lent actuació. La inoportuna pluja va provocar la interrupció del concert, l'haver de prescindir de megafonia i l'acabament abans del previst. Tot i això la gent va gaudir omplint per complet el carrer Pla, insòlit però encertat lloc escollit per a fer un recital.

El dissabte 22 d'agost es va fer la caminada Vallibona-Vallivana, organitzada pel Col·lectiu Avinsilona. De bon matí des de la plaça de sant Antoni de Vallibona sortiren pel sender PR Petit Recorregut. Es va visitar la nevera del Turmell. A la baixada pel barranc del Marfullar, van veure antigues cabanyes de carboners. El dinar es va fer a l'ermita morellana de la Vallivana.

EL PONT D'OCTUBRE DE 2015, EL MÉS ANIMAT

El pont del 9 d'octubre de 2015 a Vallibona va ser el més animat en molt de temps, perquè es programaren una àmplia diversitat d'activitats i a més, aprofitant el bon oratge, el poble es va omplir de gent.

La Comissió de Festes 2016 va oferir les seues primeres activitats de cara a l'estiu. Així a més d'una revetlla popular el dissabte a la nit, amb el grup Triband que agradà molt, va brindar l'oportunitat d'encomanar polars i samarretes.

L'associació d'Amics de Florencio Pla La Pastora va coordinar amb vora 25 participants, una caminada fins al mas de la Pobla on va estar el mític personatge, i també va fer la projecció d'un documental sobre la vida de Fidel Guimerà al mas de la Gatellera, creat per Carles Cabrelles.

Per altra banda, es va fer una ruta literària a càrrec de la Rabera Eclèctica, grup que ja havia estat a Vallibona l'any anterior; va ser

organitzada per l'Ajuntament.

El molí d'oli de Vallibona, es va visitar dins de la ruta dels molins del Cervol, en les jornades europees de patrimoni., organitzades per la Mancomunitat de la Taula del Sènia i els ajuntaments de Morella i Vallibona.

A més, "Amics de Vallibona" va començar a fer el repartiment del calendari pro-restauració de l'ermita de Santa Àgueda que ha editat amb una curiosa il·lustració del poble creada per José Carlos Adell Amela.

La ruta literària va posar no tan sols de manifest la gran bellesa i encant de Vallibona, situat al meravellós paratge de la Tinença de Benifassà, sinó també la bona acollida que tenen les activitats en aquest poble, gràcies a l'escalfor, la col·laboració i la cordialitat que mostren les persones amb arrels en aquest indret.

PASQUA A VALLIBONA

Plantada d'arbres

ruta literària

El grup de creació La Rabera Eclèctica va realitzar una ruta literària el 10 d'octubre als carrers de Vallibona a partir de les creacions del projecte multidisciplinari l'Interior. Amb una gran participació dels veïns de la localitat, tant pel que fa al número com a les intervencions, la poesia va omplir les places i els racons del municipi.

Ací em pariren i ací estic són els primers versos que La Rabera Eclèctica va recitar per tal d'enllaçar amb la gran quantitat d'actes realitzats el dia anterior en homenatge al País Valencià. Les paraules compromeses de Vicent Andrés Estellés ens van portar des de la Plaça de Sant Antoni a l'antic Hospital, on el públic va poder gaudir de l'exposició de fotografies i poesies dels pobles de l'interior de Castelló. Al Portalet es van poder sentir versos que defineixen la història i la gent d'aquestes comarques. El passeig va seguir pel Perxi, el Pla, la Llotgeta per finalitzar al Pont. Aquests indrets ens van servir per estirar el fil del xafardeig, de les perspectives de present i futur, de les dificultats i les noves iniciatives de la comarca.

Per Pasqua, Vallibona es va omplir de gent i és per això que a més de la comissió de festes, es van preparar activitats per part del consistori i les entitats del municipi. Entre altres coses, es va celebrar el Dia de l'Arbre, organitzat pel Col·lectiu Avinsilona; enguany el lloc escollit per plantar els arbres va ser l'antic abocador municipal. També va haver-hi assemblea de l'associació cultural "Amics de Florencio Pla "La Pastora". Així mateix, Raül Segura exposà a l'antic hospital les seues pintures, basades moltes d'elles en els masos de Vallibona i la Tinença de Benifassà. També a les antigues escoles es va passar un vídeo produït per Carles Cabrelles sobre la passada festa de Sant Antoni i una entrevista amb el popular personatge "Xurro". A l'Hostal La Carbonera, actuà el grup "Jazz Dolt".

VALLIBONA TORNA A TENIR COMISSIÓ I REINES DE FESTES

La recuperació de la comissió de festes, després de cinc anys sense haver-ne, ha permès que el municipi de Vallibona torne a tenir reines i dames de festes i aquestes celebracions estiguen de nou preparades per un grup de gent en col·laboració amb l'ajuntament..

L'any 2011 va ser l'últim en què es va crear una comissió de festes. Des de llavors, l'Ajuntament havia de córrer íntegrament amb l'organització de les festes, tot i que participant les entitats del poble, però l'estiu passat un grup de joves va apostar per unir-se i fer-se'n càrrec de les d'enguany. Per al pont del 9 d'octubre la comissió de festes 2016 va celebrar ja les primeres activitats, com una revetlla i per Sant Antoni van fer campanya de venda de camisetes. Ara per a la passada Pasqua, van organitzar un sopar de pa-i-porta, ball popular i festa infantil. El més important, però va ser l'elecció de reines i dames, una tradició que així es recupera. Després del sorteig efectuat, va sortir escollida reina major María Teresa Lores Allepuz. Les seues dames seran Sara Soriano Meseguer, Míriam Meseguer Ferreres i Pili Hernández Pla. Pel que fa a la cort infantil, va tenir la sort de ser reina Elsa Segura Michau, mentre que les dametes seran Carla Pitarch Mestre, Nerea Soto Fonollosa i Paula Cinta Alonso Cuartiella.

LA REINA

Maria Teresa Lores fa enguany 26 anys, viu a Benicarló i treballa en una botiga de roba. Ens deia que li ha fet molta il·lusió ser escollida reina perquè fa exactament 20 anys, és a dir el 1996, ja va ser reina infantil de Vallibona. També ens destacava que totes les dames eren integrants de la comissió

de festes de 2011, l'última abans d'aquesta aturada de cinc anys. Així que una gran amistat ja llunyana uneix reina i dames. Ella està vinculada a Vallibona "per tots els cantons", "aquí podem dir que m'he criat, tinc casa aquí, tinc amics, tinc colla, la meua família...". Aprofita per pujar al poble sempre que pot, "a l'estiu, a Pasqua, als caps de setmana llargs..".

COMISSIÓ DE FESTES 2016

A finals d'agost de l'any passat ja vam començar a organitzar les festes d'agost d'enguany. Durant l'any hem anat organitzant també la festa del Pilar i Setmana Santa. Després de cinc anys sense haver-hi comissió volem recuperar activitats que s'havien deixat de fer com campionats, jocs i altres activitats. Hem estat treballant els últims mesos per confeccionar un programa d'actes, amb moltes activitats, aquestes surten publicades en el llibret de festes.

Per Pasqua la comissió organitzà un sopar popular

La pianista Anna Serret, també està en aquestes festes 2016

REPORTATGES

BLASCO I DE ALAGÓN "EL GRAN" (1180 APROX. - 1239)

EL CID DEL SEGLE XIII, en àrab seyid-seyidi, seu senyoria

per Armand Sariñena

ORIGEN FAMILIAR I NOBILIARI

El rei Alfons I el Batallador va conquerir Alabona, avui conegut com Alagón, el 8 de setembre de 1119. S'atribueix a Lope Garcés "El peregrino", home ric d'Alagón i majordom del rei (1). Firma Lope Garcés senyor de Alagón, de Ejula i Petrola (2). Es casa amb Maria de Pallars Sobirà i tenen 2 filles:

1. Toda de Lopec casada amb Rodríguez Peres de Azagra, senyor d'Estella.

2. Ximena de Lopec casada amb Gonzalo Peres de Azagra, germà de l'anterior. A aquesta última filla se li atribueix el títol de Alagón.

Artal III comte de Pallars Sobirà (3), pren el títol de Artal I de Alagón a finals de 1134. Trobem per primera vegada la seva signatura en un pergami del 20 de gener de 1135.

Te dos fills i és Palacín de Alagón, nascut cap el 1130, qui rep el títol en 1154. "Señor in Çaragoça Palacin in Petrola" (4). La seva esposa és desconeguda. Té un fill i una filla.

Artal II de Alagón. Hereu del títol, neix cap el 1150. Signa el seu primer pergami el 11 de novembre de 1169, "Artalló alferes regis de Alagón". És alferes Major del Regne d'Aragó de 1180 a 1196. Es casa amb Toda Romeu de las Bellas. Té un fill y una filla. Mor en la batalla de Mouret el 13 de setembre de 1219. Participa concretament en 1195 amb Alfons II d'Aragó a la conquesta de la zona fronterera de Vallibona amb Castell de Cabres, cedida a l'Ordre del Temple, que tenia l'encàrrec de repoblar-la. Sense resultats el rei Pere II el Catòlic li fa donació el 26 d'agost de 1210 en Castelfabid, per les mateixes finalitats (5).

En 1212 de nou donació de Castell de Cabres a Blasco I de Alagón per part d'Artal de Luna, Eixemen Lopez, doña Toda i doña Urruca (6).

Tot això demostra, en aquest període de conquesta, la dificultat del poblar els territoris.

Blasco I de Alagón, fill d'Artal II, nascut cap el 1180 i mor a finals de 1239. Es casa amb Margalina de Bancis. Té un fill y una filla. Els últims 25 anys de la vida de Blasco I estan intimament relacionats amb el rei Jaume I, nascut el 2 de febrer de 1208 a Montpel·lier.

Jaume I està promès per casar-se, per raons polítiques a l'edat de 2 anys amb Amicia, filla de Simón de Montfort. Es troba reduït en el castell de Carcassonne, com a resultat d'un acord entre el rei de França i els prínceps Càters del sud de França. Però el Papa, per acabar amb els Càters impulsà una creuada contra els heretges. En la batalla de Muret el 13 de setembre de 1213, on participa Blasco I de Alagón, hi moren el seu pare Artal II i el rei Pere II el Catòlic. Aquí es trenquen els acords. Jaume I es troba presoner del vencedor, està sempre reclòs en el castell de Carcassonne. Les múltiples intervencions de la seva mare Maria de Montpel·lier i del seu oncle Sancho d'Aragó cap el Papa Inocent III, permeten que el lliberin, entregant-lo als Templers de Monzón el 1215. En setembre de 1216, Blasco I acompanya a Jaume I a Zaragoza, en la seva sortida de Monzón. Blasco I restarà fidel al rei des de 1214, data de reconeixement de Jaume I com a rei per les

corts de Lleida. És un període difícil entre la casa reial, els possibles hereus directes i les cases nobiliàries.

Jaume I es casa amb Aleonor de Castella el 6 de febrer de 1221 en la vila de Agreda, ella té 13 anys. En aquest casament Blasco I ostenta el càrrec de Majordom d'Aragó. D'aquest matrimoni neix Alfonso.

Jaume I per raons de consanguinitat decideix repudiar a la seva esposa en abril de 1229 i Aleonor retorna a Castella, "las ricas joyas y galas de valor de la Corona". Blasco està informat del viatge i marxa amb els seus homes armats a recuperar els bens (7).

Les conseqüències del moviment de Blasco I no es van fer esperar, va ser exiliat en territori musulmà, en la taifa de Balansiya, possessió del almohada Zayd Abu Zayd de 1229 a 1231. Durant aquest període, Blasco I ajuda al almohada en les seves lluites cap València.

A finals de l'estiu de 1231 es troben Jaume I i Blasco I a Alcanyís per planificar la conquesta de València.

Els homes armats es divideixen en dues columnes. Blasco I encapçala la segona que es dirigeix cap Morella, plaça que pren a finals de desembre de 1231. (AMYC llibre 16, pàg. 18). Jaume I és informat i es dirigeix cap Morella per recuperar la Plaça, digne únicament de la corona. Es produeix una discussió molt violenta entre el rei i Blasco I que acaba, segons els cronistes a cops de puny. Blasco I li recorda al rei les decisions preses a Daroca el 14 de juliol de 1226 on Jaume I li concedeix tots els castells i viles que puga conquerir en terres musulmanes (8).

L'acord és fràgil però en febrer de 1232 el rei li torna la vila i el castell de Sasago per haber-lo empenyorat al seu pare Artal i també la vila i castell de Maria de Huerva.

És solament l'11 de maig de 1235 en Montalbán, després de 3 anys de disputes i conflictes armats que Jaume I i Blasco I, pacten les condicions amb que Blasco administrarà el castell de Morella durant la seva vida i li dona com a gratificació de la presa de Morella els castells i viles de Culla i Coves de Vinromà (ACA, pergami n.644 Jaume I).

Cronologia:

Febrer de 1232. Blasco de Alagón ordena la delimitació del terme general de Morella a 4 musulmans (AMYC, llibre XIX, pàg. 31).

17 abril de 1233. Blasco de Alagón atorga la carta pobla a Morella a favor de 500 pobladors a furs de Sepúlveda i Extremadura (AMYC, llibre VI, pàg. 70).

6 de maig de 1233, Blasco de Alagón, senyor de Morella, concedeix a poblar el lloc de Castell de Cabres a Arnal de Ribes (quarta carta pobla).

Novembre de 1233, concedeix a Vidal de Sogues i Benet de Bearn la carta pobla a Vallibona (9), amb les mateixes condicions i furs que Morella. Va ser la única carta pobla concedida amb furs de Sepúlveda i Extremadura, furs castellans, en tot el regne de València (10).

A Vallibona els primers pobladors es reparteixen la zona dels horts coneguda com "Les Sorts". No trobem en el terme de Vallibona topònims d'origen musulmà, a excepció de la Serra d'Avinsilona. Sembla indicar que la zona estava despoblada quan van arribar els cristians, no havent transmissió oral de topònims musulmans, com s'ha produït en altres pobles de la Plana.

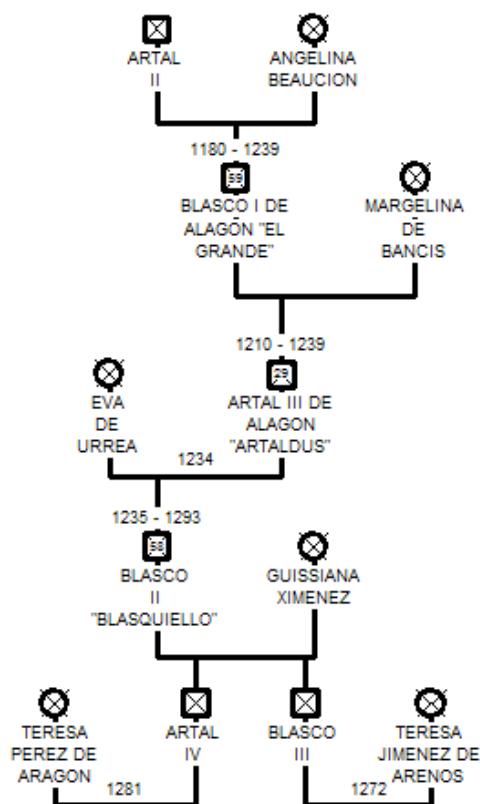
Les dades sobre Vallibona en el segle XIII són molt escasses. Serà l'arqueologia medieval qui donarà llum a aquest període. El mon musulmà s'havia concentrat en territoris més fèrtils i

de fàcil cultiu. La societat musulmana, és una societat urbana sobre tot en períodes de conflictes.

Arbre genealògic de la família Alagón S.XIII:

- (1) Referències: Lope Garcés participà en la primera croada el 1096 a juliol de 1099, Jerusalem. Pertanyia al grup "sud" expedició per via terrestre sota l'autoritat de Raymond de Sant Gilles compte de Toulouse i d'Aquitània.
- (2) Pergamins on signa el 1085 a 1133, data de la seva defunció.
- (3) La dotzena de famílies nobiliàries es casen entre elles per a mantenir el poder i el patrimoni. Aquesta pràctica no atura els conflictes armats interns, que eren molt habituals en l'edat mitjana per obtenir el poder.
- (4) Signatura en la carta pobla d'Alcanys, 25 d'octubre de 1157. Senyor Palacin en Çaragoça in Alagón i in Fariza (CEM N°85, pàg. 72).
- (5) Donació de Castell de Cabres. (AMYC any 87-88, pàg. 37).
- (6) ACA. Contar de Sastago n°4 original.
- (7) "No os turbéis yo que he derramado tantas veces mi sangre para conquistar Castilla y defender los derechos del rey, que he gastado mis bienes para sustentar las tropas vengo a indemnizarme. Antes debe ser lo justo que lo que es una prueba de agradecimiento. Sola vinisteis de Castilla ninguna dote entró en Aragón, pues sola debéis volveros. Las riquezas que lleváis no son vuestras, son del reino, pues nada tiene el rey mi señor, cuando se paga a los soldados, ni devuelve a sus servidores las cantidades prestadas. Me llevo estos cofres y marchaos a Castilla en donde no os harán falta."
- (8) Tots els castells i viles que puga conquerir en terres musulmanes. AMYC vol. 16 1997-1998, pàg. 18.)
- (9) L'original de la carta pobla de Vallibona està perdut. La còpia manuscrita de Mn. Melcior Boix, segle XX. Llibre de Festes de Vallibona 1985. BSCC volum XIII 1932 pàgines 293, 294. AMYC XII 1990-1991, pàg. 6.
- (10) Aragón en la Edad Media 2008. José Vicente Gómez Bayarr, pàg. 396.

45 escolares procedentes de Jesús, Tortosa y Vallibona tuvieron el pasado verano el "honor" de ser los primeros en dormir en estas instalaciones cuya reversión al patrimonio vallibonense ha sido muy laboriosa, dadas las dificultades para llegar a un acuerdo con los gestores, como ya en su día reconocía el alcalde vallibonense Juanjo Palomo. Es el primer paso para que estas instalaciones tengan una utilidad pública, al contrario de lo que sucedía hasta el momento. De hecho, no ha sido la primera vez desde que el incumplimiento del contrato acabara con la rescisión del mismo que han sido utilizadas, aunque hasta la fecha todavía nadie había pernoctado. Así, los bajos, conocidos como la "sala del Ayuntamiento" y los antiguos corrales, ya han acogido una boda y una celebración del 25 aniversario de otra boda.

Los escolares de la colonia L'Esplai Sant Francesc, de la parroquia de Jesús, no tuvieron necesidad de usar camas para pasar la noche, que fue la última de su semana de actividades en Vallibona, dado que iban provistos de

colchonetas. Su estancia en la ermita fue el colofón a sus días en Vallibona; desde la ermita partieron a sus respectivos destinos, acabando una semana intensa de divertimentos y aprendizajes.

El Ayuntamiento, que preside Palomo ya en su tercera legislatura, está estudiando las utilidades que podría darle a estas instalaciones, aunque por de pronto ya ha servido para las tres actividades referidas. En la pasada romería al ermitorio, el Ayuntamiento

abrió las puertas de toda la hospedería para que los romeros pudieran entrar a observar las instalaciones al completo. Los muchos que no perdieron la ocasión de entrar en este lugar se sorprendieron por la gran cantidad de dependencias con que cuenta y su depurado acabado, con maderas nobles, dado que estaba concebido como hotel rural de montaña, aunque de ellas se ha retirado todo el mobiliario e incluso se ha eliminado parte de la instalación eléctrica.

L'alcalde de Jesús visità la colònia

UNA COLONIA ESCOLAR "ESTRENÓ" LA HOSPEDERÍA DE S.DOMINGO COMO ESTABLECIMIENTO PÚBLICO

per Emili Fonollosa

Una colonia veraniega de escolares procedentes en su mayoría de Jesús (Tortosa) fue la primera en pernoctar en la hostelería de la ermita de Santo Domingo de Vallibona, después que el ayuntamiento de este municipio de Els Ports rescindiera el contrato a la empresa que lo regentaba y revertera para el patrimonio local.

EL PEQUEÑO PRÍNCIPE

El campamento escolar tuvo como hilo conductor el cuento de "El pequeño príncipe". A partir de unos vídeos filmados expresamente con anterioridad, cada jornada tenía unas actividades concretas, todas en torno al cuento. Así se practicaron experimentos científicos y hubo talleres de manualidades de árboles, juegos vinculados con los protagonistas del cuento y un largo etcétera. No faltaron las actividades que se repiten de año en año como la cena de gala, la noche del terror, cine a la fresca, etc.

Son quince años los que este campamento acude cada agosto a Vallibona y de año en año aumenta el interés en participar. Así, en este pasado 2015, hubo más alumnos que nunca, 45 y por primera vez también participaron niños de otras poblaciones con raíces en Vallibona, e incluso una monitora era también de esta población. En total había 70 personas involucradas en el campamento (incluyendo monitores), cifra muy significativa si se tiene en cuenta que la población estable de Vallibona no llega al medio centenar (aunque en verano hay muchas más).

MANUEL CLEMENTE ATIENDE COMO ADMINISTRATIVO CUATRO POBLACIONES DE ELS PORTS

per Emili Fonollosa

"Esos políticos que proponen suprimir ayuntamientos de pequeñas poblaciones lo hacen porque no han pisado estas poblaciones como lo hacemos nosotros" así lo dice Manuel Clemente Martí, de Sorita, uno de esos administrativos "itinerantes" que van de pueblo en pueblo atendiendo hasta cuatro ayuntamientos diferentes.

"Cuando se sugiere quitar los ayuntamientos de estos pequeños pueblos se está hablando desde un despacho de Madrid o Barcelona, estos políticos piensan que hay más gasto por haber más pueblos, pero no es así, yo tengo la experiencia de Ortells y Xiva que durante los años 70 fueron anexionados a Morella y ahora están prácticamente abandonados". "Es lamentable que estos pueblos tengan que desaparecer, está claro que vive poca gente pero esta gente también paga sus impuestos y no tiene los servicios con que se cuenta en la capital".

Manuel Clemente acude cada lunes y viernes al ayuntamiento de su población, Sorita, los martes lo hace al de Villosres, miércoles al de Vallibona y jueves al de Palanques. Estos municipios no llegan en total a los 300 habitantes pero en todos ellos no le falta trabajo (Sorita es el de mayor censo, ronda los 130 vecinos). Si surge alguna necesidad imprevista, se salta este calendario.

La ley pendiente de entrar en vigor de la etapa del ministro Gallardón de pasar el registro civil al registro de la propiedad sería perjudicial para los vecinos de estos pueblos, según Clemente. "Estos supondría que para obtener una partida de nacimiento o defunción habría que ir a Morella, a parte que el registro de la

propiedad cobra unas tasas".

El trabajo de estos funcionarios administrativos "ambulantes" no está suficientemente valorado, según opina, "desde la Administración se puede pensar que al ser municipios tan pequeños, no hay trabajo pero el papeleo prácticamente es el mismo, aunque sean cantidades inferiores". No cuentan con ningún incentivo especial, aunque tengan dietas para sus desplazamientos. Las nuevas tecnologías han favorecido el trabajo de estos funcionarios, "antes debíamos llevarnos trabajo a casa u otras poblaciones, pero ahora con internet, y vía el servidor que nos ha puesto la Diputación, yo puedo hacer el trabajo de Sorita desde Vallibona por ejemplo... antes en alguna ocasión necesitaba desplazarme expresamente". Las condiciones físicas de los ayuntamientos de estas pequeñas poblaciones han mejorado notablemente en los últimos años. "en mis primeros años, las casas consistoriales estaban abandonadas. Recuerdo cómo estaba el ayuntamiento de Vallibona en los primeros años, a la entrada había un boquete en el pavimento que para evitar que alguien cayera, se cubría con una mesa, actualmente todos los ayuntamientos están bien".

Manuel Clemente comenzó en 1987 atendiendo únicamente tres de esas poblaciones y en el 1991 incorporó Vallibona. No le resulta muy pesado ese desplazamiento continuo que debe realizar, "siempre he vivido en Els Ports y no me importa coger siempre el coche, durante todo el año tienes una rutina pero se complica en verano cuando los nacidos en estos municipios vuelven al pueblo y todos se preocupan

por cumplimentar aquellos trámites que durante el resto del año no han podido hacer al no estar aquí". Solamente tiene Vallibona bastante alejada de su población de nacimiento y residencia, los demás pueblos están a tan solo unos 10 kilómetros de Sorita. "El único inconveniente en los desplazamientos para mí es cuando hay fuertes nevadas, aunque las carreteras es lo primero que limpian las máquinas quitanieves, a veces es más complicado desplazarse por el interior de las poblaciones que por las carreteras, dentro de los pueblos no hay infraestructuras para quitar la nieve".

El horario es de 9 a 14 horas en cualquiera de estas poblaciones. Hay riesgo de cometer errores cuando se actúa en tantas poblaciones, "actualmente todos usamos lo de "copiar y pegar" cuando haces un escrito en todos los pueblos es muy parecido y puedes confundirte de pueblo, nombre del alcalde...". La relación con los alcaldes de los cuatro municipios que atiende es magnífica, "son todos alcaldes desde anteriores legislaturas, dos del PP y dos del PSOE, aunque la política no se nota, aquí lo que importa es el bien de la población, no del partido.

Manuel señala donde se guarda el ataúd

Lo más sorprendente que este administrativo se ha encontrado en su periplo constante por los cuatro municipios es el ataúd que tradicionalmente tiene el consistorio vallibonense. "La costumbre viene de tiempo inmemorial, cuando solo había

la carretera de Querol y había fuertes nevadas, el pueblo quedaba incomunicado, al no haber máquinas quitanieves entonces si había una defunción, se tardaba días en que desde Morella se bajara un ataúd". "Cuando fallece alguien se usa este ataúd y su familia compra un nuevo para el próximo fallecimiento, hoy en día las quitanieves despejan en seguida la carretera pero se sigue manteniendo la costumbre". El ataúd está guardado en un altillo del cuarto de archivo del Ayuntamiento. "Esta curiosidad no se da ningún otro pueblo, lo cual es lógico porque tiempo atrás Vallibona llegaba a quedar incomunicada durante bastantes días" destacaba finalmente Clemente.

HISTÒRIA D'ALGUNS ESTABLIMENTS PÚBLICS DE VALLIBONA

per Jordi Fonollosa (Miki)

Es considera establiment, una casa on s'exerceix una activitat d'interès públic (comercial, industrial, medicinal, docent, etc.). En aquest cas no parlem d'ordenances, que és una altra acceptió de Establiment.

La propietat d'alguns establiments va anar canviant en el temps. En un primer moment, durant l'anomenat antic règim, del segle XIII al XVII, eren de propietat municipal i controlats per el rei. Posteriorment al segle XVIII-XIX alguns son controlats per famílies nobles, com per exemple el Molí de la Torre, també controlats per l'Església que eren els que tenien diners per invertir. Al segle XIX-XX passen a ser de propietat privada, a partir de l'abolició de les jurisdiccions feudals decretada per les Corts de Cadis el 1813.

Els moliners, bataners, forners, etc eren els arrendataris d'aquests establiments.

La fleca, els forns, els molins eren establiments que l'ajuntament de Vallibona controlava i arrendava per a un temps.

Altres productes o recursos també estaven controlats per el rei a través del poder municipal com la sal, el vi, les pastures, els boscos comuns o les aigües.

El vi a Vallibona

En 1361 Vallibona i altres aldees es protegien perquè no es poguera vendre vi que no fos dels termes generals de Morella, durant els mesos de maig, juny i juliol. Font: Estudis Castellonencs, n°1, 1982, pàg. 145.

La plaga de la fil·loxera arriba a la província de Castelló el 1902 matant la majoria de vinyes. Hi havia la costum de plantar vinyes a la vora dels bancals perquè ajudaven a aguantar les parets. El raïm es trepitjava als cups dels quals n'hi havia varis al poble.

La Sal a Vallibona, 1578

Perquè els vallibonencs del S.XVI tenien que anar a la Gabella de Peníscola a buscar la sal? La producció de la sal estava controlada per el rei i només es produïa en les salines reials. No hi podia anar qualsevol, uns prohoms de Vallibona a través del notari Francesc Barceló van obtenir un permís el 1578 per poder anar a buscar la sal per el comú del poble. La sal era molt important per l'alimentació i per poder conservar els aliments; També era moneda de canvi. La Gabella, era el magatzem on es guardava i s'expenia la sal.

Per més informació veure la revista L'Esquirollet de Vallibona n° 5, pàg. 21. Font: Signatura 447, AHNM.

Anem a parlar dels establiments que hem trobat alguna documentació.

L'arrendament de la tenda de Vallibona, 1698

"... arrendem del señors jurats de la present Vila de Vallibona la tenda per a temps de sis anys contador, del dia de St. Andreu del any propassat de mil siscentos noranta y vuit y per arrendament quiscun any de quatre lliures onse sous y vuit diners haventsels ..." *"... prometen tenir i provehir aquella conforme capitulacions de la dita tenda y pagar quiscun any dites ..."*

Font: Signatura 878. AHNM.

"Pere Querol major y Pere Querol menor llaurador y Vicent Querol També llaurador...prometen y se obliguen ... a proveir la tenda de Vallibona conforme capitulacions y tarifa per a temps de tres anys... y prometen pagar cada any per raho de arrendament quatre lliures deu sous reals de Vala..."

Font: Signatura 880. AHNM.

La farmàcia de Vallibona

L'1 de gener de 1924 Castell de Cabres queda adscrita a la Farmàcia de Vallibona. Però els de Castell de Cabres preferien estar adscrits a la de Morella, perquè tenien millors comunicacions. El farmacèutic de Vallibona cobrava 75 pessetes.

"Farmacèutic, don Salvador Adell" Anuario Guia de la Provincia de Castellon. 1929. Año VI.

Font: Llibre "Castell de Cabres" pàg. 31-32.

Els forns de pa de Vallibona

Al llarg de la història de Vallibona coneixem l'existència d'almenys tres forns de pa. El més primitiu situat dins del recinte emmurallat, en el carrer Sant Roc, d'origen medieval i que encara es conserva. Un altre més modern de l'any 1934 situat al carrer del Ribas i per últim un altre del qual no sabem la data de construcció però que podria ser del segle XVIII, ubicat en el carrer del Forn N°2, avui dia ja no existeix, ja que fa uns anys en el seu lloc s'hi va fer una vivenda, de fet l'establiment va donar nom al carrer.

Fotos d'esquerra a dreta: Forn del carrer Sant Roc (2011), el del carrer del Forn amb Vicenta i Valeriano anys 70, el del carrer del Ribàs en l'actualitat.

El Treball al forn estava repartit entre dues persones, cada 15 dies s'anava repartint la feina. Era una forma de garantir el servei.

Arrendament Forn. Any 1700

"...lo forn de dita vila pera temps de un any contador del dia catorze dels presents mes e any fins el dia..... de quaranta dos lliures reals de Vata ab qualos vehins de la present vila hagen de proveir y portar la lleña necessaria per a dit forn dit any...".Font: Signatura 878, AHNM.

Diners per el retaule de l'Església de Vallibona, 1697

A finals del segle XVII, amb els guanys de la venda del pa, durant un any, es va pagar el que va costar daurar el retaule de l'Església de Vallibona. L'acta notarial diu: "Tot lo pa que es fara en lo forn pera al retaule a dorar,

LES FESTES 2015...

per J. Emili Fonollosa

MÉS FOTOS I VIDEOS A WWW.VALLIBONA.NET

...EN COLORS

← ve de la pàg. 17

pera temps de un any contador de vintiquatre de Agost passat lo qual sels hura a tres diners la lliura sinc mesos y los demes a dos diners...". Font: Signatura 877, AHNM.
El retaule de l'església de Vallibona es va destruir durant la Guerra Civil del 36.

La Fleca de Vallibona

L'any 1702 Pere Querol i Joan Cardona davant dels jurats de Vallibona es comprometen, *"a provehir la fleca de dita Vila pera temps de un any contador del dia de huy en avant donanli de ganancia de set sous y sis diners per cafis comprenenhi la molhera y qualsevols altres treballs..."*

Calia assegurar la farina per fer el pa, en un establiment que controlava el poder municipal.

Font: Signatura 879, AHNM.

Forn medieval de Vallibona, carrer Sant Roc. Foto de Manel Bellver.

La casa del forn de vidre de Vallibona, S.XVII

1629, el mestre vidrier Juan Benavent arrenda a l'Ajuntament de Vallibona la casa del forn de vidre durant 9 anys per 15 lliures anuals, amb dret de treure fusta dels boscos comuns. La indústria del vidre es troba en l'època en molts dels pobles on hi ha petits nuclis industrials on també es produeixen teixits, ceràmica, treballs en fusta, etc. Era una activitat artesana controlada per l'Ajuntament com moltes altres. Per més informació veure la revista L'Esquirollet de Vallibona n° 3, pàg. 23. Font: Signatura 679, AHNM.

La Carnisseria

Trobem en una acta notarial de l'any 1733 "Lo carrer de la carnisseria". Es molt probable que l'ajuntament, Universitat com es deia en aquella època, exercís algun tipus de control sobre aquesta activitat.

Font: Acta notarial de Francisco Guimerà. AHNM.

JOSÉ MANUEL SERRET JOVANÍ, EL MAJOR CONEIXEDOR DEL TERME VALLIBONENC

per Emili Fonollosa

No és exagerat dir que Josep Manuel Serret Jovaní és el millor coneixedor del terme municipal de Vallibona, tot i que és el d'aquesta població d'Els Ports un dels més grans de la província de Castelló.

Es per això que hem volgut conversar amb ell per a l'ESQUIROLET DE VALLIBONA perquè ens conte alguna cosa i és que ell ha recorregut una i altra vegada pam a pam cadascú del racons de l'escarpat terme vallibonenc.

Aquesta afició per caminar li ve de família, li la va inculcar el seu iaio. Diu que "cal que hi haja gent aficionada al senderisme i conèixer bé els nostres termes perquè molta gent jove camina poc i al final es quedaran sense saber noms de racons, indrets, camins, fonts..."

L'edició d'un mapa que recull tots els noms típics del terme vallibonenc va comptar amb l'excepcional ajuda de Josep Manuel, "molts noms ja s'havien perdut i ara com han quedat registrats per escrits podran perdurar, ara bé, alguns noms ja s'han tergiversat i és difícil que es recupere entre la gent l'ús del nom original, per exemple, ja pocs li diu a la Font Vella amb el seu nom, la joventut li diu Font Fresca".

Està molt orgullós d'haver ajudat a confeccionar el mapa ja que "ha permès que la gent conega millor el terme i conega els noms, hi ha una toponímia molt rica que ara es mantindrà gràcies al mapa".

Recórrer el terme per a Manuel és una cosa que li encisa, "ho faig molt a gust i a més em sento útil perquè ajudo per exemple a netejar alguns camins, sense que ningú m'ho mane, sempre que siga un camí públic és clar, també ajudo a senyalitzar-ne d'altres..., el meu iaio coneixia molt bé el terme i jo li he seguit les passes".

No va tots els dies a caminar, "tres o quatre vegades a la setmana, moltes vegades vaig tot sol, llavors faig un camí curt, abans sempre tenia gent amb qui ajuntar-me, ara queda poca gent al poble fora de les vacances, per tant surto poc amb més caminants". No té una rutina concreta, "igual camino una com tres o cinc hores, depèn de les ganes que tinga cada dia". No li resulta fàcil dir a quin lloc ha anat més vegades o quina ruta ha freqüentat més, "conec tot el terme,

tots els masos, els he fotografiat tots, els arbres, els camins..."

Té diversos llocs preferits on anar, per exemple el Turmell, per la magnífica vista que hi ha des del cim, "hi ha hagut anys que he pujat 14 ó 15 vegades, primer pujàvem i baixàvem pel mateix camí, últimament moltes vegades anem per Santa Àgueda, seguim el fil de la serra i després baixem per un altre lloc, és més distret així". També li encisa la Font de la Serra, "que és una passada, és molt bonica" i a la finca del Mas de Fonollosa, hi ha un lloc des d'on veuen les illes Columbretes, si és un dia amb atmosfera clara.

Quan algú arriba al poble sense mapes i vol fer senderisme, acudeix directament a Manolo

perquè sap que ell li tirarà una mà, assessorant-lo adequadament. De totes formes, "avui en dia, tots van ben informats, porten GPS, llavors tot i que em conviden a anar amb ells, els oriento i prou, prefereixo anar pel meu compte". Recorda que en més d'una ocasió ha hagut de fer funcions de "socorrista de muntanya". Per exemple, una vegada un home va sortir de la Pobla i va arribar dalt de la muntanya de la Creu però va agafar un camí equivocat, va fer cap dalt de S. Domingo però estava tot desorientat, llavors ell va col·laborar amb la Guàrdia Civil en la seua recerca. Una altra vegada per Coratxar es va despistar una dona, se li va fer de nit en un cingle, va caure i "menys mal que la va parar un pi". Ell mateix també ha patit algun entrebanc, per exemple fa dos hiverns se'n va anar cap al Molí Rico, "feia molt de fred, havia gelat, llavors vaig pensar que les parets del Molí estarien precioses per fotografiar-les, en arribar al riu, vaig ensopegar i vaig caure, jo i càmera, al mateix riu en vaig rentar la ferida que em vaig fer a la cama, encara que no portava ni tiretes, cosa rara en mi... em vaig recuperar bé, tant bé que finalment vaig fer la volta més llarga del que tenia previst".

Hi ha molta varietat de rutes per fer senderisme al terme de Vallibona. Ara està molt "de moda" el senderisme amb bicicletes de muntanya, baixa una ruta des de Beseit i continua fins la Pobla de Benifassà.

De Vallibona a Morella ha anat moltes vegades caminant, així com ha fet moltes vegades la ruta que passa pel Prigó Trençat, pegant la volta per l'altre GR, "és una de les que més fem i també es molt recomanable la de la Font Donzella". La de Pena-Roja de Tastavins cada set anys "és especial, llarga, bonica, està molt bé... la de tornada només l'he feta una vegada, ara estem recuperant el camí de tornada, ara no és tan bonic perquè has d'anar de Pena-Roja a Herbers, 10 quilòmetres per carretera, perquè no hi ha camí".

LA CÀMERA, SEMPRE AL COLL

Des de fa uns deu anys, no surt de casa sense càmera de fotografiar, "m'agrada molt fer fotos, passo moltes estones fent-ne, no faig excursió sense endur-me la càmera, la menuda o la gran, tinc dues Canons". A primera hora del matí, una de les primers coses que fa és penjar al facebook alguna de les seues fotos, ja és un costum molt arrelat, "de nit no em busques, jo sóc matiner, sempre ho he sigut, ja quasi tinc com una obligació penjar cada dia ben prompte alguna foto". J. Manuel Serret sent llàstima per com està d'abandonada la muntanya a la Tinença de Benifassà i els Ports, "per exemple, vaig fer una ruta pel Ballestar, pel riu Sénia i els estrets del Ballestar, dins del parc natural, és una ruta no molt llarga,, bonica i allò fa pena de veure, no està gens neta, fa falta una mà de neteja... a més les rutes en general estan senyalitzades de forma molt precària, algú es podria perdre".

Manuel sempre té el temor que algun incendi puga malmetre la rica flora i fauna de la zona, posa d'exemple un llamp que va caure prop de la capelleta de Santa Àgueda. "Vam veure que prenia foc, vam anar-hi i ho van poder apagar entre dos regidors, fins que van venir els bombers i ho van banyar tot bé per evitar que revifara". "Com no es fa res per netejar la muntanya, la natura es va apoderant de tot, abans els bancals estaven llaurats o el ramat el mantenien perfecte, ara van creixent i creixent pins, ginebres...".

En les seues caminades, ha pogut veure una bona mostra de la rica fauna que hi ha al terme vallibonenc: porcs senglars, àguiles reals i culebreres, raboses, cabres salvatges, teixons... Potser també estaria bé que fes un "inventari" de tota la fauna que hi podem trobar, igual que ha fet amb el recull de tota la toponímia del terme.

UNA DESCENDIENTE DE VALLIBONA, NEREA LÓPEZ VIVIÓ DE CERCA LOS ATENTADOS DE BRUSELAS

per Emili Fonollosa

Cuatro amigos salieron desde casa ilusionados por un viaje relámpago, conseguido con precios económicos, a la capital europea Bruselas pero regresaron precipitadamente, tras un larguísimo periplo en autobús, hambrientos y asustados, habiendo visto la Gran Place y poco más.

Nerea, segona per la dreta, a la Grand Place

Lo que para Nerea López Pla, de 24 años, descendiente de Vallibona pero residente en Vilafranca del Penedés, y tres de sus mejores amigos y amigas iban a ser unas breves pero merecidas vacaciones se convirtieron casi en un infierno, tanto para ellos como para sus respectivas familias.

De domingo 20 a miércoles 23 de marzo "queríamos visitar la ciudad, probar la típica cerveza, acercarnos hasta Brujas que está muy cerca, en fin, hacer turismo". Llegaron por avión al segundo aeropuerto de la capital belga y para la vuelta tenían vuelo desde el aeropuerto que sufrió las explosiones. Ya no tuvieron suerte ni para el viaje de ida, llegaron tarde por una huelga de controladores aéreos franceses, así que "como el domingo llegamos cansados y con retraso, por la noche apenas visitamos cuatro cosas contadas y el lunes sí que fuimos a pasar todo el día a Brujas pero ya el martes, pasó lo que pasó y no vimos nada".

Nerea y sus compañeros de viaje se enteraron de los atentados por una llamada de su madre, desde Cataluña, a primera hora de la mañana del martes. "Estábamos todos durmiendo y me llamó mi madre para decirnos que no acudiéramos al aeropuerto porque había habido explosiones". Esa mañana tenían previsto acudir al aeropuerto siniestrado porque debido a la citada huelga les habían anulado el vuelo de vuelta y querían saber cómo Ryanair les solucionaría la papeleta. "Nos quedamos espantados, nos levantamos y nos pusimos la tele,

en el hotel, pero daban poca información, todo el día nos quedamos en el hotel, solo salimos a buscar comida y nada más". "Íbamos oyendo sirenas de ambulancias, camiones militares, helicópteros... por la

calle se veía muy poca gente, nosotros estábamos muy cerca del metro donde hubo el otro atentado". La decisión de los cuatro fue inmediata; "nos vamos de Bélgica".

Sin embargo, a través de internet no podían articular posibles soluciones, porque "nos iba muy mal". Una de ellas pudo contactar con otra amiga que les ayudó a encontrar una forma de salir de Bruselas, "no se podían coger metros, aviones, trenes... todo estaba paralizado pero gracias a ella, pudimos dar con un bus que salía en dirección a París a la una de la noche y llegaba a París a las seis y media de la mañana". Una vez en la capital francesa, donde incluso pudieron fotografiarse cerca de la torre Eiffel, se las apañaron para dar con otro autobús que les llevara hasta España. "Dimos con uno que partía a las once y media de la mañana, así que hicimos unas horas de turismo en París". Veinte horas fueron las que estuvieron en el autobús ya que hizo una larga ruta por Francia y al llegar a la frontera, se dirigió hasta Girona, donde era su punto final. Desde Vilafranca familiares de los cuatro jóvenes acudieron después a recogerlos a la capital gerundense y con el coche cargado de víveres porque los cuatro jóvenes estaban hambrientos.

"Salimos a la una de la madrugada del martes de Bruselas y llegamos a las seis de la mañana del jueves a Vilafranca... y además justos de dinero, pues somos estudiantes, trabajamos en alguna cosa, pero íbamos solo para pasar unos pocos días, la estancia y el vuelo ya estaban pagados..." Con este cambio de planes, Ryanair les devolverá el vuelo de regreso, que les costó 25 euros, pero el autobús de París a Girona costó casi 100 euros, "así que hemos salido perdiendo..."

A pesar de este azaroso viaje, que tuvo en vilo a sus familias hasta que finalmente los pudieron abrazar sanos y salvos, los cuatro harán otros viajes similares porque "esto no pasa siempre, ya hemos otros viajes sin ningún problema".

EL 'CSI' FOTOGRÁFICO DE MORELLA HALLA UN ORIGINAL DE LA PASTORA

De Vinaròs.News, Miquel Agost

El Archivo Pascual de Morella sigue descubriendo grandes tesoros en forma de fotografías. El último sorprendió a los historiadores encargados de trabajar en esta joya con la que cuenta la localidad.

Se trata de un original de una imagen de La Pastora, el maqui de Vallibona. En la misma, Florencio Pla Meseguer, posa para un retrato habitual en esa época en un estudio. Vestido

de mujer, uno de los responsables de este CSI fotográfico, Pep Querol, explicó que "cuando la observé me di cuenta que era especial y llamé rápidamente a mi compañero Carlos Sangüesa para confirmar que era la Pastora, se ve claramente sus formas masculinas, salta a la vista que es una mujer extraña con unas manos enormes, cara de hombre y sin pechos".

La imagen creen que dataría de alrededor de 1943 en Morella, según el historiador "es el año que pone en la caja donde apareció el cristal original, sería un punto de referencia, cuando Florencio aún no era maqui y era una pastora de Vallibona". La instantánea no es inédita ya que ha sido utilizada en diversas publicaciones relacionadas con este personaje histórico "debía ser una foto familiar que tenía en casa y estudiosos la pudieron utilizar en su momento, pero no se sabía la procedencia, ni tampoco se había podido ver en su totalidad, casi a cuerpo entero y con todos los detalles". El análisis del Archivo Pascual cuenta el apoyo de vecinos que aportan datos de memoria histórica para averiguar los protagonistas de las imágenes y se puede adquirir cualquier imagen del fondo.

SEGONA FESTA DE LA PASTORA

El passat 16 de juliol se celebrà la segona Festa de la Pastora, organitzada per l'Associació Amics de Florencio Pla Meseguer La Pastora Col·laborà Ajuntament de Vallibona, Restaurant La Carbonera i El Xiringuito de la Piscina.

El programa va ser el següent.-: 10:30-11:00h Presentació de la Jornada (Antigues Escoles). 11:00-12:00h Presentació llibre Tràgèdies Silenciades, a càrrec del seu autor Raül González (Antigues Escoles). 12:15-14:15h Descobriments placa homenatge a Florencio amb passacarrers i jocs populars, tot amenitzat per la Agrupació Musical Xino-xano. 14:30-17:00h Dinar Popular al Poliesportiu. Menú Entrants de fiambre, amanides, paella i fruita del temps. Aigua i vi. Cremaet.

Els familiars de La Pastora

1976. UNA MESTRA A VALLIBONA

per Presen Cubells

El 16 d'octubre de 1976 va ser un any molt especial per a mi. Acabava d'aconseguir el primer destí professional que marcaria la resta de la meua vida. El destí en qüestió era Vallibona, i la veritat, fins aleshores no coneixia el poble. Tenia 22 anys, i per les circumstàncies de l'època, no gaudia de vehicle propi, la qual cosa volia dir que era mon pare el que em portava els dilluns i venia a recollir-me els divendres. El primer dia, 16 d'octubre, acompanyada dels meus pares, que per cert estaven molt orgullosos de què la seua filla es dedicara a ser mestra, passat el port de Querol, ens vam endinsar cap a Vallibona. Després d'unes quantes revoltes vam adornar-nos que allà baix de tot estava el poble, que ja a primera vista em va encantar. Arribàrem i em van rebre amb els braços oberts, vaig vore l'escola, on al pis de dalt estava la vivenda de la mestra.

En aquelles èpoques, l'edifici del costat era un "Cuartel de la Guardia Civil" en actiu, és a dir, hi vivien unes quantes famílies; després visita obligada a Casa el Garxo on vaig conèixer el tio Tomàs, la tia Francisca i Jesús, que es van convertir en les persones més importants per a mi en els tres cursos que va durar el meu treball allí perquè em van acollir com una filla. Dels tres guardo un record entranyable i malgrat que ja no es troben entre nosaltres, sempre estan al meu cor.

Començaren les classes... Molts xiquets i xiquetes de diferents edats i jo, que em preguntava...i ara què faig? La veritat que avui dia encara veig les seues caretes esperant que jo els ensenyara el que fóra. Quan arribes a una escola unitària estàs completament sola; tu ets tots els recursos de què disposes i així, dia a dia tot va començar a funcionar. Recordo que de vegades cridava per telèfon al que llavors era el director de l'escola de Morella, perquè m'aconsellara; ell sempre m'animava i em deia: endavant!!!! Tu treballa i voràs com tot anirà bé.

I així va ser. Sense cap ajuda tecnològica, els meus alumnes i jo érem TOT. Venien xiquets i xiquetes de les diferents masies i a mi em donava igual que foren les cinc o les sis de la tarda, no tenia cap altra feina més que estar a l'escola i crec, que allí, és on realment vaig aprendre el que significa ser mestra: instruir, però sobretot educar, ajudar, i voler als teus alumnes. Era una de les poques persones joves que hi vivia al poble; els més vellets m'esperaven totes les tardes en "candeleta" per a fer la partida... i que bé s'estava a casa el Garxo amb ells!!! I quins vermut i cremadets em feien!!!

Quantes nits a la vora del foc escoltant el tio Tomàs contar-me les històries de les masies i de la vida d'aquells indrets! German era el correu i cada dia anava a Morella per fer els encàrrecs de la gent del poble, donat que no hi havia autobús; el metge, venia una vegada a la setmana i passava la consulta al costat de l'escola... i la vida transcorria tranquil·lament.

De vegades, ma mare, pujava i s'estava amb mi tota la setmana i, aprofitava per a fer coques i pastissos amb les dones del poble, utilitzant la cuina de llenya que tenia a la meua casa.

Em ve a la memòria el dia que van vindre a buscar-me a casa per tal d'ensenyar-me com esquilaven les ovelles, i clar, no em vaig poder resistir, jo també vaig esquilar-ne unes quantes!!!

Vallibona serà sempre un lloc especial per a mi. Vaig rebre el recolzament i l'estima de tota la gent del poble; intentaven que aquella mestra tan jove, estiguera a gust i el millor possible i, avui dia, encara els estic molt agraïda. Així ho he fet saber als meus fills, que no fa molt visitaren el poble per conèixer on sa mare havia començat el treball del que tan orgullosa em sento. De la mateixa manera que sempre he repetit que si tornara a nàixer tornaria a ser mestra, també afirmo que si tornara a nàixer, tornaria a Vallibona.

Vallibonencs, una abraçada molt forta per a tots i llarga vida al vostre poble!!!

ONA MESEGUER DISEÑA LAS NUEVAS MEDALLAS RFEN

Text i foto de la RFEN

Ona Meseguer (Barcelona/1988 y descendiente de Vallibona), campeona del Mundo y de Europa, y subcampeona olímpica en Londres 2012 en Waterpolo, se ha colgado una nueva medalla fuera de las piscinas. Más bien se las ha colgado a todos los deportistas españoles. Y es que merced a sus estudios de Diseño en la Escuela Superior de Elisava, Ona ha diseñado las nuevas medallas RFEN que se están entregando en los podios de nuestros distintos campeonatos y especialidades deportivas en este final de temporada.

PLAN WIFI 135

El éxito turístico del Plan Wifi de la Diputación de Castellón se dispara en verano con más de 40.000 usuarios

El Plan Wifi-135 de la Diputación de Castellón llega a la temporada estival con la mejor de las previsiones en este segundo año de funcionamiento ya que ha superado los 40.000 usuarios en sus 272 puntos de acceso gratuito que mantiene en un total de 89 municipios de la provincia entre ellos Vallibona.

NOTICIES DIVERSES

UN BÒLID TRAVESSA L'ALT MAESTRAT I ELS PORTS

De DIADIA.CAT

El matí del dia 31 de desembre de 2015, veïns de pobles dels Ports i l'Alt Maestrat, de localitats com Ares, Vilafranca, Morella, Sorita, Cincorres o Vallibona, van cridar al 112 o a la Guàrdia Civil en detectar una espurna i una gran explosió en el cel.

Es tractava del mateix fenomen que va ser descrit a Catalunya i que també registre nombroses trucades als telèfons d'emergència.

El bòlid va travessar el cel de la comarca com si es tractés d'una gran bola de foc. Va ser cap a les 9h del matí. Alguns parlaven d'un impacte contra la terra, però les comprovacions van descartar que s'hagués tractat d'un impacte contra la terra.

Veïns de Vilafranca van apuntar que "hem vist com el cel s'il·luminava amb una bola que semblava de foc i s'escoltava la mateix temps una gran explosió, amb un so molt intens però una mica llunyà, encara que es va escoltar a la perfecció".

Segons la descripció dels que asseguraven haver vist el bòlid aquest va tenir una trajectòria de sud a nord. Primer va ser albirat a l'entorn de Vilafranca, Ares i Castellfort, per després registrar testimonis a Morella, Vallibona, Cincorres, Forcall o Sorita. Alguns comentaris de twitter i en grups de whatsapp de la zona es feia referència a una segona explosió, que tampoc va arribar a ser confirmada.

Els veïns consultats van descriure el fenomen com una bola de foc al cel. Els bòlids tenen aquest aspecte i acaben esclatant a l'arribar a l'atmosfera.

Una gran foto de Vallibona a FITUR

SE RESTABLECE EL AUTOBÚS GRATUITO

per Emili Fonollosa

El municipio de Vallibona recupera el servicio semanal de autobús que tenía gratuito para que sus vecinos se desplazaran hasta Morella, gracias al apoyo recibido por todos los grupos políticos.

Este servicio volverá a ser costado por la Diputación Provincial. Una moción conjunta en la Diputación de Ciudadanos, Compromís, Castelló en Movimient y PSPV fue apoyada por el PP. El equipo de gobierno presentaba una enmienda que instaba a la Generalitat para hacer un plan de transportes en esta cuestión, pero finalmente se retiró, ya que todos los grupos consideraban que no era éste el motivo de la moción presentada. Ahora, se espera que pronto se firme el convenio con el Ayuntamiento de Vallibona para que este servicio pueda seguir contando con el convenio singular de la Diputación.

El alcalde vallibonense Juan José Palomo ha destacado que recuperar este servicio que considera "básico" ha sido posible "después de las reivindicaciones, mociones y gestiones conjuntas de los ayuntamientos de Vallibona y Morella". "En una comarca con un grave problema de despoblación y una elevada tasa de envejecimiento es fundamental, para fijar población, que se mantengan los servicios que facilitan la vida cotidiana a sus vecinos" añadía.

Palomo, al tiempo que agradecía el apoyo recibido, señalaba también que "mantener y mejorar los servicios a los que los habitantes de las zonas rurales tienen derecho, debe ser una prioridad para todas las administraciones. Hay que trabajar para encontrar una solución integral al problema del transporte público en la comarca de Els Ports, pidiendo a las diferentes administraciones sensibilidad y compromiso para solucionar definitivamente este problema histórico en la comarca".

El concejal de gobernación del Ayuntamiento de la capital de Els Ports, Jorge García, señalaba que "este servicio es importante para los vecinos y vecinas de Vallibona y la Diputación de Castellón no debería

haber eliminado las ayudas". Además, añadía que "los municipios del interior sufrimos una falta de servicios alarmante y esta retirada de las ayudas para el único transporte público que tenía Vallibona es un ejemplo más de la falta de políticas de vertebración del territorio y de apoyo a las zonas de interior". Por último, explicaba que "hemos sido los ayuntamientos de Morella y Vallibona los que hemos tenido que buscar una solución, pero ésta no puede ser definitiva, ya que la Diputación debe restablecer el servicio de autobús una vez a la semana, que era cómo estaba antes de la eliminación".

Desde ambos ayuntamientos se insiste en que "la eliminación de las ayudas económicas para este servicio es un ejemplo más de la dificultad de la vertebración territorial en el interior. A la falta de comunicaciones dignas se une la eliminación de servicios como éste, que dejan sin transporte público a algunas poblaciones, como es en este caso Vallibona".

546 participants en la 9ª marxa per la Tinença de Benifassà, que va anar de Vallibona a Castell de Cabres.

NUEVAS INSTALACIONES DE AGUA

per E.Fonollosa

Vallibona ha visto alterada su habitual tranquilidad en los últimos meses debido a una serie de obras en varias calles para renovar las instalaciones de alcantarillado y agua potable.

Los trabajos han afectado especialmente a las calles Sant Roc, Pla, Codina y La Font. Con las nuevas conducciones se van a acabar las pérdidas que se estaban produciendo y que provocaban problemas

de humedad incluso en varias viviendas. El cambio de canalizaciones de aguas potable y saneamiento se ha hecho manteniendo una línea estética urbana de acuerdo con las características singulares del

casco urbano de este municipio. Para hacer frente a las obras, se ha contado con el apoyo de diferentes planes provinciales de la Diputación. El presupuesto ha superado los 70.000 euros.

SOLIDARITAT

A Vallibona també es solidaritzaren i van fer visible el Dia Mundial de la Paràlisi Cerebral (7 d'octubre) per reivindicar el dret de totes les persones a rebre els suports necessaris per al ple desenvolupament de totes les seues capacitats i l'abast de majors cotes de qualitat de vida i dignitat.

MUSEU DELS CARBONERS

Del setmanari Notícies

L'Ajuntament de Vallibona està treballant per a que el seu museu, situat als baixos de l'edifici de les oficines municipals siga una realitat. L'espai està ubicat on es trobava l'antiga presó del municipi i s'està executant la fase final de les obres. Des del consistori vallibonenc es pretén fer un museu dedicat a l'antic ofici dels carboners, treball que va comptar amb gran transcendència a Vallibona.

A banda del museu com a tal, es pretén que l'activitat per conèixer l'ofici de carboner es pugi traslladar a diferents indrets del terme municipal de Vallibona. D'aquesta manera es podran fer activitats a l'aire lliure, a banda de visitar el museu que s'està preparant a l'antiga presó. S'espera que la iniciativa pugi crear activitats tant per als veïns del municipi com als visitants i turistes que s'apropen a Vallibona.

Ja fa un temps que s'està treballant en aquest projecte doble. Per una banda la recuperació com a tal de l'espai de l'antiga presó i per un altra el muntatge del museu. La part d'obra ja està arribant a la recta final.

Amb l'objectiu de què es pugi posar en funcionament el museu dedicat a l'ofici de carboner, l'Ajuntament de Vallibona treballa al màxim per fer-lo realitat i oferir un producte turístic que pugi ser atractiu i complementari per a totes aquelles persones que visiten el municipi.

Milliores a l'ullal de la Gotellera després de la barrancada de novembre

EL PLA COMARCAL DE DROGUES REALITZA NOMBRESES ACTIVITATS

per E. Fonollosa

El Pla Comarcal de Drogues Els Ports ha conclòs que l'alcohol i el tabac són les drogues que més problemes causen a les comarques de l'Alt Maestrat, Tinença de Benifassà i Els Ports.

Alcohol, tabac, hipnosedants i cànnabis són les drogues més consumides als Ports per part dels adolescents amb una edat d'inici al voltant dels 14 anys, aquesta realitat és similar a la resta de l'estat i provoca en les famílies una important preocupació, com es destaca en la memòria d'aquest Pla. Les peculiaritats socio-econòmiques i culturals de la comarca fan que els principals problemes es troben en l'alcohol i el tabac.

Aquest Pla és una iniciativa d'un grup de professionals que han estimat necessari iniciar un treball de prevenció en l'àmbit de l'ús de drogues, a nivell local. En intervenció assistencial, atenent les demandes de tractament per dependència nicotínica els implicats en el Pla han realitzat diferents tractaments des d'intervencions antitabàquiques breus i entrevista motivacional fins tractaments farmacològics de desintoxicació. 4 pacients amb dependència alcohòlica han seguit desintoxicats a nivell local, dels quals 3 continuen tractament deshabitació.

Durant el curs 2014-2015 es van desenvolupar un total de 3 Escoles de Famílies als municipis de Vilafranca, Forcall i Morella. Cadascuna de les Escoles de Famílies ha estat dividida en dos grups, segons edat dels i les menors per adequar el contingut del taller a les diferents necessitats emocionals i educatives.

Han tingut des del principi la implicació de tots els ajuntaments, de les AMPAs, dels professionals dels diferents Centres Educatius i de diverses entitats i col·lectius de la comarca.

L'objectiu principal del Pla ha estat crear a la comarca una estructura que permetisca l'abordatge professional de l'ús de drogues. Amb aquest Pla, volen desenvolupar una estratègia global d'intervenció comarcal en el camp de l'atenció, la informació i la prevenció del consum de drogues.

Es destaca en la memòria del pla la col·laboració de tots els centres educatius de la Comarca en les activitats de promoció de la salut i prevenció de les drogodependències proposades.

També ha estat molt important, i es vol agrair la col·laboració d'Albert Beltran quiromassatgista vilafranquí i de Santiago Matamoros de la Guàrdia Civil de Vinaròs encarregats d'impartir el taller de Relaxació i el d'Ús de noves tecnologies respectivament.

El Pla Comarcal és una iniciativa que sorgeix d'un grup de professionals de la Mancomunitat Comarcal dels Ports i dels Centres de Salut de Vilafranca, Morella i Forcall, que han estimat necessari iniciar un treball de prevenció en l'àmbit de l'ús de drogues, a nivell local. Han abastit tots els Ports i han donat resposta local, multidisciplinària i amb implicació de diferents sectors dels Ports.

Els presidents de la Taula del Senia, com l'alcalde de Vallibona, van ser rebuts pel president Ximo Puig

TALLER PER RECUPERAR OLIVERES

Dijous 16 de juny al Centre cívic de Rossell es va fer l'acte de cloenda del Taller d'Ocupació "Taula del Sénia", subvencionat pel SERVEF, dedicat a la recuperació d'oliveres abandonades i altres temes mediambientals. Presidí l'acte la Directora General d'Ocupació i Formació del SERVEF Rocío Briones, que va estar acompanyada pel President Rhamsés Ripollès i la Gerent Mª Teresa Adell de la Mancomunitat Taula del Sé-

nia i a més els Alcaldes de Rossell (Evaristo Martí) i de Vallibona (Juanjo Palomo).

Van estar també els 8 alumnes/treballadors que han cursat el Taller i els 3 docents (Directora, Professora i Monitor).

Acabat l'acte i aprofitant la visita a la zona, Rocío Briones es reuní amb els 15 Alcaldes/esses dels pobles valencians de la Mancomunitat per explicar les línies d'ajuts que traurà el seu Departament properament.

UN TRABAJO MONUMENTAL

La Mancomunidad Taula del Sénia, formada por 27 municipios (15 valencianos, 9 catalanes y 3 aragoneses) está trabajando desde hace tiempo para la conservación y puesta en valor de los olivos monumentales de su Territorio, teniendo inventariados más de 4.800 ejemplares que superan los 3,50 m de perímetro de tronco a 1,30 m del suelo, dos de los cuales han sido datados (con el patrocinio del Grupo Santander) por la Universidad Politécnica de Madrid, resultando que fueron plantados uno en el año 314 (en el reinado de Constantino el Grande) y el otro en el año 833 (emirato de Abderramán II).

Ahora, en colaboración la Mancomunidad Taula del Sénia y la Fundación Banco Santander, se realiza un nuevo proyecto de recuperación de olivos monumentales

que habían estado totalmente abandonados durante muchos años en una finca rústica de titularidad municipal situada en el término de Vallibona.

Sus principales objetivos son: mejorar y recuperar este espacio natural de alto valor ecológico, fomentar actividades de protección del medio ambiente, recuperar el paisaje de mosaico para incrementar la biodiversidad y prevenir los incendios, conservar variedades tradicionales de olivo en peligro de extinción, estudiar el comportamiento del olivo en condiciones de estrés, promover el desarrollo endógeno del municipio y fomentar tanto la educación medio ambiental como la actividad social y cultural.

Es de destacar que este proyecto medioambiental es el primero que patrocina la Fundación Banco Santander dentro de la Comunidad Valenciana y se realizará durante los años 2016 y 2017.

8º TESTING DE BIODIVERSITAT VIRTUAL DE ELS PORTS

Vallibona acollí aquest juny el 8é Testing de Biodiversitat Virtual de Els Ports amb la col·laboració de l' associació "Fotografia y Biodiversidad" i de l'Ajuntament de Vallibona

Un testing és una activitat naturalista que consisteix en realitzar el màxim nombre de fotografies a la biodiversitat d'una àrea, per posteriorment pujar-les al projecte Biodiversitat Virtual amb el propòsit d'identificar les espècies fotografiades i aportar dades al coneixement de la biodiversitat. Té com a

objectius: aportar dades per a la ciència, la divulgació i la conservació. Aquesta activitat de realitzar testings de biodiversitat s'ha convertit en una de les millors maneres d'acostar la població al coneixement del medi. És una forma respectuosa d'apropar-se a la natura, des del respecte d'un codi ètic fotogràfic i té moltes possibilitats didàctiques: Biodiversidad Virtual és una plataforma científica i de divulgació basada en el treball cooperatiu i la participació ciutadana. Consisteix en dotze galeries temàtiques de fotografies digitals geolocalitzades que conformen una base de dades ordenada taxonòmicament. Biodiversidad Virtual es gestionada per l'associació sense ànim de lucre Fotografía y Biodiversidad.

Taller de reanimació cardio respiratòria, coordinat pel nostre metge Nel·lo Monfort

V MARATÓ ORNITOLÒGICA ELS PORTS

per Joan Castany i Àlvaro, coordinador GRUP AU

El Grup Au d'Ornitologia i l'Ajuntament de Castell de Cabres van organitzar el dissabte 30 d'abril la cinquena edició de la Marató Ornitològica dels Ports.

Les anteriors edicions van estar organitzades per Cinctorres i Vallibona i ara era Castell de Cabres l'encarregada de la marató ornitològica. Com cada any la comarca dels Ports, protagonista d'una activitat d'educació ambiental per a tots els ornitòlegs i amants de la natura, on també poden participar amics, amigues i familiars, prèvia inscripció en equips.

La marató ornitològica consisteix en una sortida al camp en equips, per tal de gaudir d'un dia observant i identificant espècies d'aus a la nostra comarca, comunicant els resultats amb finalitats científiques.

Un total de quatre equips van recórrer la comarca dels Ports a més del municipi inclòs en la zona d'observació com ara Castell de Cabres, Vilafranca i Ares. El nombre d'aus observades van ser al voltant de 80 espècies diferents, un poc menys que altres maratons degut al dia ventós amb cers que bufar tota la jornada i que va impedir la seua observació. Encara

així el registres demostren la biodiversitat d'espècies molt important a la comarca dels Ports. Les fotografies corresponen a l'equip de Joan Castany i Manuel Navarrete que van recórrer des de Castell de Cabres, Vallibona, Morella mas de Noto, la Llacova, Vega dels Llivis, Torre Segura, Castellfort Ermita de Mare de Déu de la Font, Forcall, Cinctorres. Torre Miró i tornada a Castell de Cabres on es va finalitzar amb un sopar de germanor al bar de l'Espiga de Castell de Cabres. Des de fa 4 anys (i aquest serà el cinquè) l'Associació Grup Au d'Ornitologia de Castelló ve organitzant una Marató Ornitològica per la comarca dels Ports (sense fer un excessiu cas als límits administratius) per tal de conèixer i acomboiar-nos en la riquesa ornítica de la zona.

Cada any hi ha hagut un ajuntament que ha fet d'amfitrió. Això és, acull els participants oferint-los alguna cosa (normalment ha segut algun menjar, benzina...), alguna mena d'estímul per anar (desplaçar-nos) per la zona.

Les dades després es publiciten i s'han presentat en alguns espais adients per a coneixement de tots.

Els pobles amfitrions, fins avui han segut Cinctorres i Vallibona. Aquest any se suma Castell de Cabres. I esperem que en posteriors maratons se'n sumen més.

És un bon moment per comunicar al veïnat, al turista que puja o a qui les administracions i associacions municipals consideren que està oberta la possibilitat de participar. I la manera és fàcil. Cal contactar amb algú de l'organització i sumar-se a l'expedició. Cada grup es fa una ruta. I qui vulga, es penja uns prismàtics, agafa una guia (i si no se li facilita) i a comptar aus en

Nova zona ajardinada, baixant al Cervol

companyia (o sol, si es veu capaç) d'algun dels grups. No hi ha cap problema i dóna igual un cotxe com tres.

Amb independència de veure qui en compta més, es tracta, en definitiva, de posar en valor una de les riqueses naturals més rellevants que té la zona: les aus.

Nova il·luminació amb leds al carrer del Forn

POESIES

LES POESIES DE JOSEFINA

FERRER RIBAS

UN RECORDATORI PER LA SRA TERESA DE CLAPISSA

No hi ha res com una mare;
els fills sols i desconsolats s'han quedat,
i apenats tots els familiars,
ploreu i la troben a faltar,
perquè era el pilar de la casa i els ha marxat.
Els dies van passant i a l'idea ens fem,
que ja no tornarà al nostre costat.
Fora pitjor «la mort en vida»,
però tu vares saber que els teus
t'estimaven,
i et portaran dins el cor fins a la mort.
«Descansa en pau Teresa»

CRISTOBALINA

Un dia d'agost
has marxat amb silenci,
com havies viscut sempre,
sense queixar-te.
Fins ara vivies entre dues aigües,
de Vinaròs a Vallibona.
Des d'ara sols estaràs,
a Vallibona mirant
les aigües del riu Cérvol,
i al paradís del cementeri.
«Descansa en pau Cristobalina»

M'ESTIMO LA VIDA

M'he estimat molt la vida,
i encara me l'estimo.
Quan la mort puja els esglaons,
no em trobarà al llit,
estaré al menjador sentada,
esperant que algú pugui per l'escala,
i entri al replà de l'entrada,
i cridi: «**Rosita**» puc entrar?
Tothom te la porta oberta a casa meva,
menys la mort,
que no la deixo passar.
M'estimo molt aquesta vida,
perquè l'altre, la del paradís pot esperar.

EL CASAL DELS JUBILATS

Part del dia, i de la nostra vida,
la passem «al Casal dels jubilats».
Sense cap mal de cap,
mirant la tele, jugant a cartes,
parlem del present i del passat,
no gastem un duro,
ho passem bé amb les amigues.
Girem els ulls enrere,
recordant la nostra primavera,
amaguem la nostra edat,
envegem la primavera dels altres,
perquè la nostra casi s'ha acabat.
Davallen las nostres forces,

però veiem amb il·lusió,
com la vida passa per la plaça.
Canten, riuen, i, salten els xiquets,
que es la nova generació,
que un dia seran avis.
i passaran com nosaltres,
part del dia,
«al Casal dels jubilats».

EL RESTAURANT «LA CARBONERA»

Ara queda lluny
el carbó de la carbonera.
Però en canvi,
cremen els fogons,
del restaurant «la carbonera».
Les flames pintades,
i els quadres antics
penjats per les parets,
que mostren l'ofici,
del carbó i les carboneres.
I la Tere amb les seves
petjades, amunt i avall,
servint taules,
vestida de carboner,
però el seu ofici es el restaurant,
servint a la gent,
sense la pell aspra,
ni bruta com la de carboner.
Amb un somriure a la cara,
servint taules o darrera la barra,
passen els dies,
al restaurant «la carbonera».

LA COCINERA

Que cocinera más simpática
y alegre hay en el restaurante,
« la carbonera ».
Con su acento extranjero,
pero ella se considera
una más del pueblo,
aunque sólo sea
la cocinera del restaurante.
Canta para sus adentros
porque en la cocina hay que trabajar,
pero para ella es una gran satisfacción
ver comer lo que ella guisa,
en la cocina del restaurante.
« la carbonera ».

SANT MARQUET

Dissabte celebrarem
la festa de Sant Marquet.
amb capa i barret,
perquè encara fa fred.
Tot el poble celebra la festa,
s'anirà a peu o en cotxe,
fins a la capelleta,
amb romeria.
El Mossèn farà l'ofici,
entre mig de carrasques i romers,

i al acabar es repartiran els rotllets
que te'ls pots posar al braç,
com un braçalet.
S'ha acabat la festa,
trist torna al poble la romeria,
ifins l'any vinent,
no torna l'alegria ni la romeria.

SANTS A LA TERRA I ÀNGELS AL CEL

Us heu fet superbes, ermita
de Santa Àgueda i Santo Domingo.
Entre las dues ompliu la vall,
de salms i melodies.
Una terra de Sants i Àngels en el cel.
Santa Àgueda la vall vigila,
i la seva mirada fins el poble arriba.
L'església de l'ermita de Santo Domingo,
que n'és el patró de Vallibona,
L'oratori i els retaules restaurats,
i el cor nou amb perfecte estat.
I al vell mig del poble,
L'església de Nostra Senyora de l'
Assumpció,
tota acollidora,
que acull al poble a resar.
Amb retaules de Sants, canelobres,
i llums de fa mil anys.
Un altar que presideix Nostra Senyora de
l'Assumpció,
uns àngels als seus peus que l'enlairen,
a un costat, Sant Vicens Ferrer,
i a l'altre Santo Domingo.
.../...
Del altar d'abans de la guerra,
no en queda ni rastre.
Les imatges dels sants caigueren de l'altar,
la llàntia s'apaga, i res torna a ser con abans.
Els cànctics i les llums
mig esmorteïdes, perquè un dia,
l'orgue deixa de tocar.
I després de molts anys
amb sa sonora veu torna a tocar,
meravella de música que uns recorden
i altres no ho han sentit mai.
Un toc per lloar a Deu,
i un altre pel poble.
Amb sa sonora dolça melodia,
surt com fa mes de setanta anys.
S'encenen las llumetes,
i com estels il·luminen
l'ànima de l'església,
i els Sants tornen a estar a l'altar,
i l'orgue content tocar.

Envieu les vostres col·laboracions a:
webmaster@vallibona.net
o J. Emili Fonollosa
Avgda. Llibertat nº 2 - 5^è B
12500 Vinaròs

FOTOS ANTIGUES

Bous, finals anys 50

Juan José Meseguer, Tomàs i Juanito

Primera Comunió, 1955

Carrer Pla

Ballant en les festes d'octubre cap a l'any 1962

LA NOSTRA GENT

